





«Οι διερμηνείες του Ηράκλειτου ψιθυριστά»

Αντώνης Β. Καραμπάτσος: «Οι διερμηνείες του Ηράκλειτου ψιθυριστά»
Copyright © 2022 Για όλες τις γλώσσες σε όλον τον κόσμο
Αντώνης Β. Καραμπάτσος Τηλ.: 6974214453

Πρώτη έκδοση: Ιανουάριος 2023

ISBN: 978-960-90668-2-2

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση, η αναπαραγωγή, ολική, μερική ή περιληπτική, ή η απόδοση κατά παράφραση ή διασκευή του περιεχομένου του βιβλίου ή χρήση των φωτογραφιών και των άλλων γραμμικών στοιχείων του, με οποιονδήποτε τρόπο, μηχανικό, ηλεκτρονικό, φωτοτυπικό, ηχογράφησης ή άλλο, χωρίς προηγούμενη γραπτή άδεια του εκδότη (Νόμος 2121/1993 και κανόνες του Διεθνούς Δικαίου που ισχύουν στην Ελλάδα).

Αντώνης Β. Καραμπάτσος

*«Οι διερμηνείες
του Ηράκλειτου ψιθυριστά»*

Αθήνα 2023

*Τούτο το βιβλίο το αφιερώνω
στην Γεωργία τη γυναίκα μου
που το διάβασε με αγάπη
και με προστατευτική κριτική αυστηρότητα!*

Πρόλογος

Αγαπητοί φίλοι μου και φίλοι του Ηράκλειτου, επέλεξα το τίτλος αυτού του βιβλίου να είναι: «Οι διερμηνείες του Ηράκλειτου ψιθυριστά», γιατί τις διερμηνείες που με βοήθησε ο Ηράκλειτος να κάνω, καθώς διάβαζα έναν-έναν τους λόγους του, μόνο ψιθυριστά τις άκουσα. Όσο καλά και να αφουγκραστεί κανείς τον λόγο του Ηράκλειτου, πάντα θα αναρωτιέται, αν κυριολεκτεί ή κάτι άλλο επισημαίνει.

Ο λόγος στη φιλοσοφική σκέψη του Ηράκλειτου είναι η λογική, η σοφία, ο θεός. Ο λόγος του προσπαθεί να είναι όλα αυτά χωρία και μαζί. Τον λόγο (τη λογική) των λέξεων προσπάθησα να ακούσω για να διερμηνεύσω τη σημασία που τους δίνει ο Ηράκλειτος «Τον λόγο ενός γέρου σοφού» που μαζί με άλλους κωπηλάτες μας πήγε στον αστερισμό του Ελληνικού ονείρου. Ενός ονείρου που δυστυχώς διεκόπη.

Την εξήγηση των αποφθεγμάτων του Ηράκλειτου την ονόμασα διερμηνεία και όχι ερμηνεία, γιατί δεν προσπάθησα να ερμηνεύσω κατά γράμμα τα «ρητά*», (αυτό έχει γίνει από πολλούς και καλά) αλλά να διαισθανθώ το πνεύμα του Ηράκλειτου και να καταλάβω το βαθύτερό τους νόημα, καθώς και το να «μαντέψω» τι είναι εκείνο που τον έκανε να διαφοροποιηθεί από άλλα παρόμοια σοφά «ρητά», που προϋπήρχαν στον αρχαίο κόσμο, όπως, για παράδειγμα, το «γνώθι σαυτόν» –γνώριζε τον εαυτό σου– που το

* Ρητά: Λίγα λόγια για τα «Ρητά» του Ηράκλειτου. Ότι γνωρίζουμε από τα βιβλία του Ηράκλειτου, το μαθαίνουμε μέσα από μικρές αναφορές που κάνουν αρχαίοι συγγραφείς στα δικά τους έργα. Είναι μικρές αναφορές ή μικρά αποσπάσματα με μορφή αινιγματικών ρήσεων. Δεν είναι ρητά, με την αυστηρή έννοια της λέξης. Ωστόσο, θα τα ονομάσουμε εδώ καταχρηστικά «ρητά» για ευκολία, μια και δεν απέχουν πολύ από αυτά, αλλά και η φέρουσα κοινή γνώση έτσι τα λέει και τα εννοεί.

αποδίδουν στον σοφό Χείλωνα και να δημιουργήσει άλλο παρόμοιο δικό του, το «εδιζήσάμην εμεωυτόν» –αναζήτησε τον εαυτόν σου.

Η διαφορά, όπως βλέπουμε, οφείλεται στα ρήματα γνωρίζω και αναζητώ. των οποίων η ακτινοβολία έχει άλλο «μήκος κύματος» και άλλη «συχνότητα». Δεν θα πω τίποτε άλλο για να διαστείλω τη διαφορά των δυο ρημάτων, παρά τούτο μόνο: Το γνωρίζω είναι το κίνητρο του προπτυχιακού φοιτητή, που πρέπει να γνωρίσει την επιστήμη του! Το αναζητώ είναι το κίνητρο του μεταπτυχιακού φοιτητή που αναζητά και παράγει νέα γνώση!

Άλλο το γνώριζε πόσο όμορφος είσαι και άλλο το αναζητήσε να γίνεις ακόμη ομορφότερος.

Με τέτοιες σκέψεις προσπάθησα, όχι να έχω συναίσθηση των κινήτρων του Ηράκλειτου (αυτό είναι σχεδόν ακατόρθωτο) αλλά να κατανοήσω τις βαθύτερες έννοιες του λόγου του, της λογικής του, που παντού ο Ηράκλειτος τα επικαλείται.

Ωστόσο, πρέπει να πούμε, σεβόμενοι τον Ηράκλειτο, ότι το βάθος του λόγου κάθε συγγραφέα και του Ηράκλειτου, βέβαια, δεν το ορίζει ο συγγραφέας –δεν έχει εσκαμμένα όρια ο λόγος κανενός συγγραφέα. Το βάθος του λόγου του κάθε συγγραφέα φτάνει μέχρι εκεί που μπορεί να τον πάει ο πολύ επιμελής αναγνώστης με πυξίδα τη λογική και ασπίδα πάλι τη λογική.

Κατά την διερμηνεία αυτή προσπάθησα να δω, να περιγράψω και να δείξω το φως του Ηράκλειτου. Με την ελπίδα ότι το φως αυτό θα γίνει ένα μικρός φάρος χρήσιμος στους ταξιδευτές*.

Είθε!!!..

* Παραβλέψαμε τα βασικά βιογραφικά στοιχεία του Ηράκλειτου, αν και είναι πολύ αναγκαία στον αναγνώστη, γιατί με μεγάλη ευχέρεια μπορεί να βρει αυτά στο διαδίκτυο.

* Κατάταξη της σειράς των ρητών του Ηράκλειτου, κατά αύξοντα αριθμό, έχει γίνει από πολλούς συγγραφείς. Στο βιβλίο αυτό «οι διερμηνείες του Ηράκλειτου ψιθυριστά» ακολουθήσαμε την αρίθμηση του καταλόγου των εκδόσεων «Κάκτος»(τόμος 8ος Ηράκλειτος Προσωκρατικοί).

Εισαγωγή

Η α προσπαθήσουμε η εισαγωγή αυτή να έχει τη χάρη της λακωνική συντομίας, ώστε με λιγότερες λέξεις, διαλεγμένες με κριτήριο την κυριολεξία τους να δίνουν καθαρό και πυκνό λόγο. Αυτό θα διευκολύνει τον αναγνώστη να κατανοήσει το περιεχόμενο αυτού του βιβλίου, τους στόχους του και κυρίως, τον τρόπο που ο συγγραφέας του προσέγγισε το γράμμα και το πνεύμα των γραφών του Ηράκλειτου. Αυτή τη χάρη του λακωνικού λόγου, της συντομίας, απλότητας και κυριολεξίας, προσπαθήσαμε να έχει και ο λόγος που διατυπώνονται οι διερμηνείες των ρητών σε τούτο το βιβλίο.

Ο Ηράκλειτος είναι, ως γνωστό, ένας από τους προσωκρατικούς λεγομένους φιλόσοφους που έζησε μέρος του έκτου και πέμπτου π.Χ. αιώνων και από τις σκέψεις του (τα βιβλία του) γνωρίζουμε μόνο ό,τι διασώθηκε «σκορπισμένο» σε διάφορα κείμενα αρχαίων συγγραφέων.

Όλα τα διασωθέντα «αποσπάσματα» με τη μορφή ρητών ή συντόμων σκέψεων ή αινιγματικών δυσερμηνευτων λόγων (σαν των χρησμών) είναι στο σύνολό τους 139*. Από αυτά ορισμένοι μελετητές θεωρούν ότι μερικά δεν είναι δικά του και ότι στον Ηράκλειτο δεν ανήκουν περισσότερα, ίσως, από 126. Τα υπόλοιπα 13 τα θεωρούν νόθα ή αμφίβολα.

Παραβλέποντας τις διαφωνίες αυτές, περί τωναμφισβητήσεων της γνησιότητας, τα συμπεριλάβαμε όλα και τα 139. Κρίναμε ότι πρέπει να συμπεριλάβουμε και επί πλέον άλλα πέντε πολύ

* Σύνολο 151. Το ότι υπάρχουν 151 και όχι 144 προκύπτει, επειδή υπάρχουν επτά (7) γνωμικά διπλά τα εξής: 10 και 10α, 11 και 11α, 13 και 13α, 67 και 67α, 101 και 101α, 125 και 125α, 126 και 126α.

διάσημα ρητά (ένα εκ των οποίων είναι το πολύ γνωστό «Τά πάντα ρεῖ»), τα οποία, πέντε αυτά, σήμερα πιστεύουν ότι δεν ειπώθηκαν από τον Ηράκλειτο. Έτσι συγκεντρώσαμε και διερμηνεύσαμε ένα σύνολο από 144 ρητά.

Πρέπει να σχολιάσουμε στο σημείο αυτό, με αστεϊσμό, ότι αυτό είναι ειρωνεία της τύχης ή θεία Δίκη, το να αμφισβητείται (σήμερα) το έργο του «αμφισβητία» των πάντων (τότε) Ηράκλειτου.

Στο σημείο αυτό αγαπητέ αναγνώστη θα αφήσουμε κατά μέρος το τρίτο πρόσωπο και θα χρησιμοποιήσουμε το πρώτο για να έχει η περιγραφή μεγαλύτερη ευχέρεια λόγου και κυρίως να μην αποστασιοποιείται η προσωπική ευθύνη.

Αφορμή να ασχοληθώ με τον Ηράκλειτο στάθηκε κάποια από αυτές τις συνήθεις ερωτήσεις τον νεαρών παιδιών, που ζητούν από τους μεγαλύτερους, καθώς τους βλέπουν με «πολιές κεφαλές», να μάθουν!!! (Τους γέρους θα έλεγα, αν είχα συμβιβαστεί ψυχολογικά με τη φοβέρα αυτής της λέξης.)

Ρωτούν τους ασπρομάλληδες, πολλές φορές, οι νέοι, δύσκολες ερωτήσεις, έχοντας μια αφελή εμπιστοσύνη, ότι θα πάρουν έγκυρες απαντήσεις. Μια τέτοια ερώτηση μου ζήτησαν να απαντήσω που έλεγε: «Ο λόγος του Ηράκλειτου είναι σκοτεινός ή διαυγής».

Έδωσα μια απάντηση, που θεωρούσα σωστή, και έκλινε — «έγερνε» λίγο προς το ΝΑΙ και για τις δυο εκδοχές, αλλά αυτό μου φάνηκα ότι είναι μια πρόχειρη απάντηση. Έτσι, μου γεννήθηκε το ενδιαφέρον να ρίξω μια προσεκτικότερη ματιά, μελετώντας μερικά από τα ρητά του, για να κατανοήσω καλύτερα και να κρίνω «δικαιότερα» αν σωστά ή λάθος έχει χαρακτηριστεί με τον όρο «αινιγματικός» ή «διαυγής» από παλιά.

Διαβάζοντας άρχισα να τον γνωρίζω και να μου γίνεται συμπαθής και κατανοητός ο λόγος του και κατά το γράμμα του, αλλά και κατά το πνεύμα. Ένωθα, αρκετές φορές, ότι έχει μια φωτεινότητα ο λόγος του Ηράκλειτου και μια διαύγεια που με προκαλούσαν να επεκτείνω το απλό αυτό, αρχικά, ενδιαφέρον

μου σε μια προσπάθεια διερμηνείας του βαθύτερου πνεύματος του Ηράκλειτου, σε όλο το έργο του. Διαισθάνθηκα ότι το εγχείρημα αυτό θα ήταν μια συναρπαστική εμπειρία για μένα, γιατί είχα μια προσδοκία θετικού αποτελέσματος –ήλπιζα στο ανέλπιστο, όπως διδάσκει ένα του ρητό.

Το εγχείρημα έγινε πολύ δύσκολο, όταν αποφάσισα να αποδώσω τη διερμηνεία των ρητών με ποιητικό λόγο. Έναν ποιητικό λόγο που να έχει πρωτοτυπία. Πρωτοτυπία και στη μορφή του και στο πύκνωμα του λόγου του και κυρίως, στον συμβολισμό του. Όλα τα ποιήματα θα αποτελούντο από στροφές των τριών στίχων. Ο πρώτος στίχος θα είναι πάντα οκτασύλλαβος, ο δεύτερος στίχος θα είναι πάντα τετρασύλλαβος ή δισύλλαβος και ο τρίτος στίχος θα είναι πάντα επτασύλλαβος. Η επιλογή αυτή έγινε για να έχει μουσικότητα ο λόγος, αν και δυσκόλευε την εννοιολογική απόδοση της διερμηνείας, αφού οι λέξεις οι έννοιες και οι στόχοι του Ηράκλειτου έχουν, όχι μόνο αμφισημίες, αλλά πολλές φορές πολυσημίες. Πολλές φορές άλλαζα κατεύθυνση στη σκέψη μου, από ένα κόμμα που υπήρχε ή που έλλειπε ή από μια λέξη με πολλές σημασίες.

Όλα, σχεδόν, τα ρητά του έχουν αινιγματώδεις υπαινιγμούς, κριτική τόλμη, που ήταν στα όρια της επίκρισης και πολλές φορές αμφισβήτησης παραδοσιακών συμπεριφορών της τότε κοινωνίας. Αν τα δεις κατά το γράμμα τους έχουν μια απλότητα, αλλά όταν θελήσεις να επεκτείνεις το νόημά τους (αυτό έχει δικαίωμα κάθε αναγνώστης να το κάνει) τότε βρίσκεσαι προ εκπλήξεων πολλές φορές.

Να ένα παράδειγμα: Λέει ο Ηράκλειτος: στο υπ' αριθμόν 19 ρητό του: «Ἐάν μή ἔλπηται ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσει, ἀνεξερευνητον ἔον καί ἄπορον.» Η κατά λέξη ερμηνεία είναι: «Αν δεν ελπίζεις το ανέλπιστο δεν θα το εξερευνήσεις (δεν θα το βρεις) είναι ανεξερευνήτο και αδιάβατο.»

Ανέλπιστο είναι κάτι ωραίο που δεν ελπίζεις να το βρεις, όπως

τα όνειρά μας, ή ένας πολύ μεγάλος στόχος της ζωής μας

Να δούμε πώς αλλάζουν τα νοήματα αν αλλάζουμε θέση στο κόμμα, που έχει η πρόταση, όπως παρακάτω.

Πρώτη διερμηνεία: (Βάζουμε κόμμα στο ελπίζεις.) «Αν δεν ελπίζεις, το ανέλπιστο δεν το βρίσκεις, είναι ανεξερεύνητο και αδιάβατο.»

Δηλαδή αν δεν ελπίζεις –δεν είσαι γενικά αισιόδοξος, τότε, προφανώς, δεν φτιάχνεις και μεγάλα ανέλπιστα όνειρα–, δεν μπορείς, λοιπόν, να βρεις το ανέλπιστο όνειρο. Θα μείνει ΤΟ ΟΝΕΙΡΟ ΣΟΥ, ανεξερεύνητο και αδιάβατο.

Δεύτερη διερμηνεία: (Βάζουμε κόμμα στο ανέλπιστο.) «Αν δεν ελπίζεις το ανέλπιστο, δεν το βρίσκεις, είναι ανεξερεύνητο και αδιάβατο.»

Δηλαδή αν (ελπίζεις μεν, αλλά) δεν ελπίζεις στα ανέλπιστα όνειρα, (στο πολύ μεγάλο όνειρό ΣΟΥ), δεν μπορείς να βρεις (να ερευνήσεις) τους μεγάλους στόχους σου. Θα μείνουν ανεξερεύνητοι και άβατοι.

Τρίτη διερμηνεία: (Βάζουμε κόμμα πάλι στο ανέλπιστο.) «Αν δεν ελπίζεις το ανέλπιστο, δεν βρίσκεις το ανεξερεύνητο που είναι και αδιάβατο.»

Δηλαδή, αν δεν ελπίζεις στα ανέλπιστα όνειρα (όχι απλά τα δικά σου μεγάλα όνειρα, αλλά τα «τεράστια» ψηλά όνειρα» του ανθρώπου), δεν μπορείς να βρεις το ανεξερεύνητο και άβατο που ψάχνει ο άνθρωπος και ακόμη αν δεν ελπίζεις το ανέλπιστο (αν δεν ελπίζεις στις υψηλές ανέλπιστες αναζητήσεις του ανθρώπου, τότε δεν μπορείς να βρεις και να διερευνήσεις τα ανεξερεύνητα ερωτηματικά του ανθρώπου, τα άγνωστα. Η διερεύνηση των «απίστευτων ονείρων» είναι ο μέγας στόχος του σοφού ανθρώπου. Είναι η μεγαλύτερη (η ευγενέστερη) αναζήτηση του ανθρώπου –η ερεύνα, η εφεύρεση, η επιστήμη.

Κοντολογία:

1. Αν δεν ελπίζεις, δεν κάνεις όνειρα!

2. Αν δεν ελπίζεις στο όνειρά ΣΟΥ (που έχεις κάνει), δεν το βρίσκεις!

3. Αν δεν ελπίζεις στην αξία των ονείρων για τον άνθρωπο, δεν θα πραγματοποιήσεις τα μεγάλα άλματα που ονειρεύονται οι άνθρωποι να εξερευνήσουν το ανεξερεύνητα άγνωστο!

Αυτή την τρίτη εκδοχή, κατά τη γνώμη μου, θα είχε κατά νου ο Ηράκλειτος, γιατί διαφορετικά, αν εννοούσε τις δυο πρώτες δεν θα χρειαζόταν τις τελευταίες λέξεις «ανεξερεύνητον εόν» και «άπορον», που απλά επεξηγούν το πρώτο μέρος του ρητού, ενώ στην τρίτη διερμηνεία είναι το κέντρο της πρότασης –το αντικείμενο– ο αντικειμενικός σκοπός του ρητού και του ΗΡΑΚΛΕΙΤΟΥ.

Οφείλουμε να πούμε ότι ο Ηράκλειτος με τον τρόπο που εκφέρει το λόγο του δεν πρέπει να αντιμετωπίζεται ως επιστήμονας αλλά ως φιλόσοφος.

Ο επιστήμονας έχει ορθολογισμό στη σκέψης του και κυρίως αποδεικτική ικανότητα για τις παρεχόμενες γνώσεις του στηριζόμενος στην μηδενική υπόθεση, που σημαίνει ότι: ό,τι λέει ο επιστήμονας ΔΕΝ υπάρχουν (ΠΡΟΣ ΤΟ ΠΑΡΟΝ) στοιχεία ή πληροφορίες για να τα απορρίψουμε. Το κρίνουμε με τη λογική μας (τον νου), και το πιστεύουμε σαν «αληθινό» και τον ακολουθούμε.

Αντίθετα, ο φιλόσοφος μιλά με εικασίες και διατυπώνει σκέψεις χωρίς να έχει την αποδεικτική δυνατότητα των λεγόμενων του, αφού δεν έχει (ΤΕΛΙΚΑ) κανένα στοιχείο που να επιβεβαιώνει τη «λογική» του λόγου του!!

Ο λόγος που δεν μπορεί ή δεν ενδιαφέρεται να επιβεβαιωθεί με αποδείξεις τρέχει αδέσμευτος και μπορεί να καλπάζει ακηδεμόνευτος με φαντασία, με ρομαντισμό, με διάθεση να γοητεύσει.

Ο λόγος των φιλοσόφων διεγείρει το συναίσθημα και τον αγαπάμε. Δεν τον κρίνουμε με τον νου μας, αλλά με τα συναισθηματά μας (την καρδιά μας), και επειδή τον αγαπήσαμε τον πιστεύουμε σαν αληθινό.

Τα άπαντα του Ηράκλειτου περιέχουν μια φιλοσοφική σκέψη

που διατυπώνεται με βραχείες πυκνές σκέψεις, (μήδεα) δυσνόητες πολλές φορές. Το ύφος αυτών των σκέψεων, αυτού του λόγου, που χαρακτηρίζει τον Ηράκλειτο προκάλεσε από την αρχαιότητα αντιδράσεις μεγάλες.

Άλλοι, όπως ο Πλάτωνας και ο Αριστοτέλης, δυο διανοητές που πατούσαν επάνω στο « σοφόν το σαφές», δεν λένε και καλά λόγια για τον Ηράκλειτο. Ωστόσο, ο Σωκράτης, που δεν έχει την αυστηρή επιμέλεια του Πλάτωνα και του Αριστοτέλη δήλωνε ότι, «θα πνιγείς μέσα στα γραπτά του Ηράκλειτου, αν δεν είσαι δήλιος κολυμβητής», (δηλαδή δεινός ερευνητής, σαν τους κολυμβητές της Δήλου).

Άλλοι τον ονόμασαν «αίνικτήν», δηλαδή «άνθρωπο που φτιάχνει αινίγματα» και άλλοι τον είπαν σκοτεινό, δυσνόητο και άλλοι όπως ο Τίμαιος είπαν ότι ο Ηράκλειτος είναι ανερμάτιστος λογοκόπος (το ίδιο βέβαια είχε πει και ο Ηράκλειτος για τον Πυθαγόρα και άλλους).

Υπάρχουν, βέβαια, και άλλοι που τον αγάπησαν με υπερβολή. Σήμερα θαυμάζεται!

Το να καταπιαστεί κανείς και να κρίνει τις παραπάνω απόψεις θα χαθεί μέσα σε αμφιβολίες γιατί πολλοί, οι σχεδόν όλοι, εκφράζουν τα συναισθήματά τους για τον Ηράκλειτο και όχι μια πειστική κριτική!

Για παράδειγμα στο γνωστό ρητό «δεν μπορείς να μπεις δυο φορές στον ίδιο ποταμό» υπάρχουν πολλές εικασίες θαυμασμού ή αμφισβητήσεις. Σήμερα γνωρίζουμε ότι τίποτα δεν συμβαίνει δυο φορές σε κανένα μας, γιατί η αέναη μεταβολή υπάρχει παντού και όχι μόνο στον ποταμό, που εκεί απλά η μεταβολή είναι εντονότερη και εμφανώς πιο διακριτή με το ανθρώπινο μάτι. Επίσης η θεωρία της σχετικότητας μας διαφωτίζει. Αλλά άλλο επιστήμη και άλλο φιλοσοφία. Ο λόγος του φιλόσοφου μόνο εικάζει. Ακόμα και αν δεν υπήρχαν ποτάμια ο Ηράκλειτος θα εύρισκε άλλο πραγματολογικό στοιχείο, σαν συμβολισμό της με-

ταβλητότητας των πάντων, που φαίνεται αυτό ήθελε να δείξει, χωρίς αποδείξεις αλλά με ενδείξεις.

Με τα λόγια αυτά, προσπαθώ να προσγειώνω πλησίον μας τον Ηράκλειτο για να φανεί η γήινη ευάλωτη διάσταση της σοφίας του –όπως πρέπει να βλέπουμε όλους τους σοφούς.

Ο Ηράκλειτος είναι ο σημαντικός άνθρωπος της διπλανής πόρτας, που κόπιασε να μας πει κάτι και θα χαρεί, αν τον διαψεύσουμε με λογικά επιχειρήματα, γιατί και αυτός εικασίες έκανε με καμιά αποδεικτική ασφάλεια αλήθειας των λεγομένων του.

Από τους σύγχρονους του πολλοί τόλμησαν και τον λοιδόρησαν, εμείς οι επίγονοι, από ιερό σεβασμό σε ένα τέτοιο πρόγονο και γοητευμένοι από τη δυνατή παράδοση που και ο Ηράκλειτος συνέβαλε να κληρονομήσουμε, θεωρούμε ότι είναι ιεροσυλία αν πούμε κάποια αμφισβήτηση ή επίκριση για τον Ηράκλειτο. Αυτή τη διστακτικότητα, τον πει, δηλαδή κάποιος μια λογική αμφισβήτηση για ένα «ιερό τέρας» την έχει καταδικάσει ο Αριστοτέλης λέγοντας ο ίδιος για το δάσκαλό του Πλάτωνα: «Αγαπητός ο Πλάτωνας αλλά πιο αγαπητή αλήθεια» και δε θεωρήθηκε αυτό αγένεια ή αγνωμοσύνη του μαθητή στο δάσκαλο.

Εμείς όλοι, σήμερα, είμαστε μαθητές εκείνων των δασκάλων που διδάξαν τους μαθητές τους να έχουν το θάρρος της γνώμης επισημαίνοντάς τους: «Μη λάλει προς ήδονήν», (να μη μιλάς για να ευχαριστήσεις τον εαυτό σου. Ο λόγος πρέπει να στηρίζεται μόνο στη λογική).

Δεν πρέπει να δεχόμαστε το έργο του Ηράκλειτου σαν ευαγγέλιο, αλλά σαν ένα ασκητάρι εκγύμνασης του νου μας και έναν οδηγό για μίμηση ενός ευνόητου βίου» που χάραξε η κάλλιστη εκείνη, η σύντομη εποχή, προ και μετά του Σωκράτη.

Αλλά δεν θέλω με αυτά να απομακρυνθώ από τα κίνητρα που με ώθησαν να ασχοληθώ με τον Ηράκλειτο. Και κυρίως να περιγράψω τον τρόπο σκέψης που ακολούθησα για να κρατηθώ μακριά από επηρεασμούς ερμηνειών και απόψεων άλλων ερευνη-

τών, από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα.

Προσπάθησα να διερμηνεύσω πρωτογενώς τον Ηράκλειτο, δηλαδή χωρίς να διαβάσω καμιά ανάλυση άλλου συγγραφέα όπως έκανε (το λέω αυτό με χιούμορ) και ο Σωκράτης, όταν πρω-τοδιάβασε τα έργα του Ηράκλειτου (ο Σωκράτης, τότε, ήταν σε μικρότερη, βέβαια, ηλικία από αυτή που είμαι εγώ σήμερα –αυτό είναι μια αλήθεια), λέγοντας –τότε–, τόσα καλά λόγια για αυτόν!!!

Η δική μου προσέγγιση, όπως θα δούμε, και στη μορφή και στην διερμηνεία και στο στοχασμό, προσπάθησε να έχει μια πρωτοτυπία για να μπορέσει να δείξει κάτι διαφορετικό από τον Ηράκλειτο. Η προσέγγιση αυτή, βέβαια, στοχεύει να συμβάλει στην καλύτερη κατανόηση του Ηράκλειτου και όχι να περιφρονήσει ή αντιπαρατεθεί με καμιά άλλη άποψη.

Θα δώσω δυο παραδείγματα που θα φανεί και ο τρόπος σκέψης και ο στόχος, ή στοχασμός και η –όσο το δυνατόν– λογική αιτιολόγηση της. Επίσης, θα δείξω και την ποιητική μορφή του κειμένου με τα παρακάτω δύο παραδείγματα:

1. Ένα αρχαίο ρητό του σοφού Χείλωνα λέει «σπεύδε βραδέως»

2. Παρόμοιο ρητό του Ηράκλειτου λέει «Άγχιβασίην-ή Άμφιβατεῖν»

Το ρητό του Χείλωνα λέει: Βιάσου (σπεύδε) αλλά πρόσεχε την βιασύνη σου (βραδέως) για να πετύχεις τον στόχο σου.

Το άλλο του Ηράκλειτου λέει: Βάδιζε –προχώρα μπροστά, αλλά πλησίασε πολύ κοντά στο κάτι (άγχιβασίην) ή βάδισε γύρο από το κάτι (ἀμφιβατεῖν) (το κάτι είναι ο στόχος σου) και έλεγξε ξανά και ξανά, αν είναι σωστός ο στόχος σου (το «έλεγξε» το υποθέτουμε, γιατί το κοντά και το γύρο-γύρο προϋποθέτει ότι –πιθανόν– σκοπεύει να παρατηρήσει, να ελέγξει).

Το ένα ρητό δίνει έμφαση στο εκτέλεσε τον σκοπό σου!

Το άλλο ρητό δίνει έμφαση στο έλεγξε τον σκοπό σου!

Θα κάνω μια πραγματολογική αναφορά για να γίνει πιο δια-

κριτή η διαφορά νοήματος των δυο ρητών.

Το πρώτο συμβουλευει-παρωθεί τους Υπουργούς (Εκτελεστική εξουσία) να επιτελούν με επιτυχία τις αποφάσεις τους, τους στόχο τους, «σπεύδε βραδέως».

Το δεύτερο συμβουλευει-παρωθεί τους Βουλευτές (Νομοθετική εξουσία) να διαβουλευτούν με επιτυχία τις αποφάσεις τους, τους στόχο τους. «Αγχιβασίην-ή Άμφιβατεῖν».

Για να διαστείλουμε ακόμη το διαφορετικό νόημα των δύο ρητών θα λέγαμε ότι το πρώτο δίνει μια καλή συμβουλή στο δικαστή, το δεύτερο, πιστεύω να συμφωνείτε αγαπητοί φίλοι, δίνει μια άριστη συμβουλή στον δικαστή!!

Την παραπάνω ερμηνεία του αγχιβασίην –και όλων των άλλων ρητών του Ηράκλειτου– την δίνω με μια σύντομη έμμετρη ποιητική περιφοράση τριστιχων στροφών με αρμονική ομοιοκαταληξία όπως το παρακάτω παράδειγμα.

122. Σούδα, λέξη: αγχιβασίην ή άμφιβατεῖν .

Μεταφ. Προσέγγιση με αγωνιώδη αμφισβήτηση.

Αγχιβασίην! Λέξη σοφή!

Μας εξηγεί

Προσέγγιζε με τάξη.

Να αμφισβητείς να αγωνιάς

σιμά να πας

σαν κρίνεις κάθε πράξη.

Αυτή η ερμηνεία του αγχιβασίην που δίνω παραπάνω φαίνεται να έχει πνευματική συγγένεια με την παρακάτω ερμηνεία που δίνει ο Διογένης ο Λαέρτιος, αλλά είναι πολύ διαφορετική ως προς το γράμμα, ως προς την απλότητα του ύφους, ως προς τη σαφήνεια και ευστοχία του νοήματος από αυτή του Διογένη του Λαέρτιου.

Είμαι και είμαστε όλοι ευγνώμονες στον Λαέρτιο για το έργο θησαυρό που μας άφησε και του έχουμε σεβασμό και αγάπη,

αλλά την παρακάτω ερμηνεία του για τη λέξη «αγχιβασίην» την διαστέλλει με υπερρεαλιστικές εικασίες.

Λέει ο Διογένης Λαέρτιος, στους Βίους Φιλοσόφων, δίνοντας το νόημα αυτής της λέξης. «Αγχιβασίην, σημαίνει, η εγρήγορση του όντος από τη Λήθη προς τον Συμπαντικό Λόγο εξ ου αντλεί ενέργεια».

Η σύγχρονη γλώσσα θα απέδιδε την ερμηνεία του Διογένη με την εξής απλότητα: «Αγχιβασίην, σημαίνει, το πλησίασμα με αγωνιώδεις ενδιαφέρον του ανθρώπου από την άγνοια στη γνώση που του δίνει δύναμη. (Λήθη σημαίνει άγνοια της αλήθειας και λόγος είναι η λογική, η γνώση της αλήθειας και συμπαντικός λόγος είναι η ολική αλήθεια.)

Προσπάθησα να δώσω όσο περισσότερα μπορούσα μεγάλη επιμέλεια στην γλωσσική απλότητα των κειμένων, χωρίς να αλλοιώνεται η πνευματική δύναμη του λόγου που έχει κάθε ρητό.

Το ύφος του Ηράκλειτου, βέβαια, και τώρα και τότε, άλλους γοήτευε και άλλους προβληματίζε και πολλοί, τότε και τώρα, των ύμνησαν και τον λοιδόρησαν για τον τρόπο που διατυπώνει τα νοήματά του. Άλλοι τον θεωρούν βαθυστόχαστο και άλλοι λογοκόπο...

Με την παρούσα προσέγγισή μου σχημάτισα την εντύπωση ότι ο Ηράκλειτος είναι ένας φιλόσοφος που τόλμησε να κάνει, αφενός ευστοχοτάτες κοινωνικές επισημάνσεις στηλιτεύοντας την απληστία του πλούτου, την ανισόρροπη υπεροψία (την οίηση), τη δυσκίνητη νοητικά αμάθεια κ.ά. και αφετέρου τόλμησε να κάνει κοσμολογικές παρατηρήσεις, που τον οδήγησαν σε υποθέσεις, όσο πιο λογικές μπορούσαν να διατυπωθούν, τότε, χωρίς την παρουσία τηλεσκοπίων και χωρίς τη βοήθεια πρότερης γνώσης. Το τόλμημά του αυτό είναι πιο αξιοθαύμαστο αν σκεφτούμε ότι είχε να κάνει και με τον επικρεμάμενο κίνδυνο να έρθει σε αντιπαράθεση με θέσφατα, δόγματα και θρησκεία.

Όλοιόσοι ασχολούμαστε φιλότιμα με τα «έργα και ημέρες» των

σοφών μας πρέπει να έχουμε κατά νου, ότι οι σοφοί μας γίνονται ανωφελείς από τα υπέρμετρα θαυμαστικά και χειροκροτήματά μας, γιατί τους διογκώνουμε και αλλοιώνουμε την αλήθεια. Έτσι, τους απομακρύνουμε, ως υπεράνθρωπους από κοντά μας, ενώ εκείνοι ήταν φιλόπονοι εργάτες του πνεύματος, και επέτυχαν ό,τι επέτυχαν με τις ανθρώπινες διαστάσεις τους.

Ο Ηράκλειτος είναι ένας εξελιγμένος Homo sapiens sapiens, που δεν αξιοποίησε απλά μόνο τη μιμητική του ικανότητα ως άνθρωπος, αλλά χάραξε, δίδαξε, προσπάθησε, αστόχησε ορισμένες φορές και τελικά μας έδειξε έναν θετικό προσανατολισμό!

Χάρηκα ιδιαίτερα που τα λόγια του, οι λέξεις που χρησιμοποιεί είναι σχεδόν αναλλοίωτες εδώ και 2.500 χρόνια!!!

Δεν μου ήταν τελείως άγνωστες οι λέξεις –αν και δεν έχω σπουδάσει την αρχαία μορφή της γλώσσας πέρα από τα γυμνασιακά χρόνια– και ούτε είχα δυσκολία μεγάλη να καταλάβω τις 1.000 περίπου λέξεις που μας έχουν διασωθεί από τον Ηράκλειτο.

Τόσες λίγες μόνο λέξεις είναι αυτές, αγαπητοί φίλοι, που αφηγούνται τις σκέψεις του και με μόνο αυτές προσπαθούμε να μαντέψουμε, μέσα από κομμένες λέξεις και αθέλητες ή ηθελημένες αλλοιώσεις κατά τις αντιγραφές, του έργου του, τι μας είπε ή τι είχε πρόθεση να μας πει ο Ηράκλειτος.

Οι διερμηνείες αυτές, ίσως, να βοηθήσουν τον σκεπτόμενο άνθρωπο, να προσεγγίσει τη φυσική διάσταση του Ηράκλειτου, που δεν έχει κάτι το υπεράνθρωπο, αλλά κατέχεται από την θαυμάσια, επαινετή πεποίθησή του, ότι με τον λόγο, τη λογική θα δώσει απαντήσεις.

«Έλπίζε το ανέλπιστο» (για να χρησιμοποιήσω το λόγο τον ίδιο) και τόλμησε να κάνει ΕΙΚΑΣΙΕΣ μπαίνοντας μέσα στη φωτιά της λογικής, που μπορεί να σε κάψει ή να σου πει ψιθυριστά: «Αυτόν τον κόσμο δεν τον έφτιαξε κανείς θεός ή άνθρωπος, αλλά πάντα ήταν, είναι και θα είναι. Μια φωτιά που ανάβει και σβήνει σύμφωνα με κανόνες». Αυτό είπε η λογική στον Ηράκλειτο, χωρίς,

βέβαια, να του πει (η λογική του) και το κλειδί ...επαλήθευσης αυτής της εικασίας του!

Έχει γοητεία ο λόγος του, αλλά δεν τολμά κάνεις να πει ότι έχει και αλήθεια, γιατί η αλήθεια θέλει αλγορίθμους, χωρίς αυτούς η αλήθεια γλιστρά στη αγκαλιά της ύβρης και τότε μπαίνουμε σε άλλες ατραπούς!

Η λογική του μας γοητεύει και είναι αυτή που κάνει να είναι αιφόρος η επικαιρότητα του Ηράκλειτου!

Ο τρόπος που προσέγγισα τις γραφές του Ηράκλειτου στηρίχτηκε στον ορθολογισμό, που ακουμπά πιο ασφαλής στο ρεαλισμό, του πιθανότερα λογικού. Δε γνωρίζω αν με βοήθησε. Τον ακολούθησα γιατί –κατά πρώτο λόγο, δεν ήθελα να κάνω εικασίες εντυπωσιασμού, κατά δεύτερο για να αποφύγω αφελείς προσεγγίσεις και τρίτο για να πραγματοποιηθούν οι καλές προθέσεις μου.

Ελπίζω να αξιολογηθούν αυτά που γράφονται σε τούτο το βιβλίο με επιείκεια και κατανόηση του αθέλητου λάθους.

Εν αρχή...

1. Τοῦ δὲ λόγου τοῦδ' ἔοντος (,) αἰ (,)* ἀξύνετοι γίνονται ἄνθρωποι, καὶ πρόσθεν ἢ ἀκουσαι καὶ ἀκούσαντες τὸ πρῶτον, γινομένων γὰρ πάντων κατὰ τὸν λόγον.

Πάρα το ὅτι βεβαία τούτα εἶναι λογικά (,) πάντα (,) οἱ ἄνθρωποι δεν δείχνουν σύνεση καὶ πρὶν τα ἀκούσουν καὶ ἀφού τα ἀκούσουν.

- | | |
|--|---|
| 1. Η λογική του αινικτή**
παντοτινή,
την αγνοούν μα σφάλουν. | 2. Πρὶν τον ἀκούσουν δυσπιστούν
καὶ σαν ἀκούν,
εἶσαι αινικτής φωνάζουν. |
| 3. Με λογική αὐτός μιλά
αν καὶ συχνά
τους γρίφους ἀραδιάζει. | 4. Ο ἀλόγιστος παιδεύεται
οργίζεται
καὶ σκοτεινό τον κράζει. |
| 5. Στο παραπάνω γνωμικό,
το σκοτεινό,
κόμμα αὐτός δεν βάζει. | 6. Κι ο Ἀριστοτέλης δεν μπορεῖ,
ἀκρη να βρει,
«βρίζει» κι ἀναστενάζει»*** |

* (,) (αἰ (,) ἐδώ δεν ξέρουμε αν το κόμμα εἶναι πρὶν ἢ μετὰ το αἰ.
Το ἀρχαίο κείμενο δεν ἔχει κόμμα (διαφωνοῦν πολλοί αν το κόμμα
εἶναι πρὶν ἢ μετὰ το αἰ.)

** αινικτής = αινιγματικός

*** Ο Ἀριστοτέλης εἶχε μεμφθεῖ τη σκοτεινότητα του Ηράκλειτου.

2. Τοῦ λόγου δ' ἔοντος ξυνοῦ ζώουσιν οἱ πολλοὶ ὡς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν.

Ενώ η λογική είναι μια κοινή αλήθεια, οι περισσότεροι (άνθρωποι) ζουν με την δική τους φρόνηση.

1. Οι άνθρωποι με λογική κοινή γνωστή ψάχνουνε και ευστοχούνε.
2. Μα οι πολλοί οι άμυαλοι, οι παράλογοι, ανόητα αστοχούνε.
3. Έχουν δική τους λογική, προσωπική, άφρονα αλαζονεία.
4. Και οι κοινή η λογική, μειοψηφεί, μέσα στην κοινωνία.



3. (Περὶ μεγέθους ἡλίου) εὖρος ποδός ἀνθρωπείου.

Ο ἥλιος ἔχει το πλάτος ἀνθρώπινου ποδιού.

Τον Ἥλιο που δίνει τη ζωή,
σε ὅλα πνοή,
ὅταν τον ζωγραφίζουν.

Πάνω στα μάρμαρα βωμού,
μπόι ποδιού*,
τόσο μικρό του δίνουν.

Αυτός φωτίζει ἀδιάκοπα,
δάση, βουνά,
ὥσπου να ῥθει το βράδυ.

Μιμήσου τον και συ, μπορεῖς,
μην ραθυμείς.
το μπόι δεν μετράει!

* Το φαινομενικό μέγεθος.

4. Si felicitas esset in delectationibus corporis, boves felices diceremus, cum inveniant orebum ad comedendum.

Αν η ευτυχία βρισκόταν στις σωματικές απολαύσεις, θα λέγαμε πως τα βόδια είναι ευτυχισμένα, όταν βρουν σανό να φάνε.

Η ευτυχία της ψυχής,
της άυλης,
δεν βρίσκεται στα δείπνα.

Εκεί θα βρει τροφή η κοιλιά,
gourmet φαγιά,
που φέρνουν μόνο νύστα.

Η ευτυχία είναι λιτή,
απλή,
στον πλούτο και στην αίγλη.

Τη γνώση πάντα αναζητά,
σεμνά.
Φιλαλληλία θέλει.

5. Καθαίρονται* δ' ἄλλω αἵματι μαινόμενοι οἶον εἴ τις εἰς πηλὸν ἐμβὰς πηλῷ ἀπονίζοιτο· μαίνεσθαι δ' ἂν δοκοίη, εἴ τις αὐτὸν ἀνθρώπων ἐπιφράσαιτο οὕτω ποιέοντα.

Καθαρίζονται μαινόμενοι μ' ἄλλο αἶμα, ὅπως κάποιος που, χωμένος μέσα στη λάσπη, θα ήθελε να ξεπλυθεί με λάσπη. Αν κάποιος τον έβλεπε να κάνει κάτι τέτοιο θα τον έπαιρνε για μανιακό.

Την Ἄρτεμή μας που πονά,
τη σεμνή θεά,
ο Κάλχας να ηρυσχάσει.

Τόλμησε ὁ ἀφρων ἅγιος,
παράλογος,
κόρη να θυσιάσει.

Ὅταν τα ζῶα αγαπάς,
και τα πονάς,
οξύμωρο, αν σφάξεις.

«ὄντας» φιλόζωος εσύ,
μικρό αρνί,
το σκύλο να χορτάσεις!

* Καθαίρονται = εξιλεώνονται (εξευμενισμός).

6. (Ο ήλιος οὐ μόνον, καθάπερ ὁ Ἡράκλειτός φησι,) νέος ἐφ' ἡμέρη (ἐστίν, ἀλλ' αἰεὶ νέος συνεχῶς) ... ἄπτεται καὶ σβέννυται.

Ο ήλιος, όπως λέει και ο Ηράκλειτος, κάθε μέρα είναι καινούργιος.

Εδώ ο σκοτεινός σοφός,
ο Ηράκλειτος,
Αντώνιο* ας συντρέξει.

Καινούργιο τον ήλιο εννοεί
–ας μας το πει–
ή ημέρα μας σαν φέξει;

Ημέρα και ήλιος κάθε αυγή,
μια νέα αρχή,
θα δει όποιος προσέξει.

Δράξε, λοιπόν, την κάθε αυγή,
μόλις φανεί,
και πάρε ότι έχει.

* Επίκληση του συγγραφέα προς τον Ηράκλειτο τον σκοτεινό να τον φωτίσει.

7. Εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνὸς γένοιτο, ῥίνες ἂν δια-
γνοίεν*.

Αν όλα γίνονταν καπνός οι μύτες (η όσφρηση, τα ρου-
θούνια) θα τα αναγνώριζαν.

Καθένα σαν αναλυθεί
και διαλυθεί,
σκόνη καπνός να γίνει.

Στου Μεντελέγιεφ** την οσμή
γραφή
Θέση θα βρει να μείνει.

* Κάθε τι έχει ταυτότητα.

** Μεντελέγιεφ = Βλέπε περιοδικό σύστημα στοιχείων, όπου όλο το σύμπαν συνίσταται από τα συγκεκριμένα στοιχεία (εκατόν ... τόσα στοιχεία) και εκείνα πάλι από άλλα απλούστερα πρωτόνια, νετρόνια, ηλεκτρόνια και εκείνα από άλλα απλούστερα, μέχρι που καταλήγουν όλα να προέρχονται από δύο ειδών κουάρτ που υπάρχουν, αλλά ... δεν τα έχουμε βρει ακόμα. Τα ψάχνει χρόνια τώρα στο βυθό της θάλασσας μεταξύ Πύλου και Μεθώνης ο Νέστωρ (το γνωστό διεθνές ερευνητικό κέντρο που στεγάζεται στο πρώην γυμνάσιο Πύλου!!!! Το πιο αξιοθέατο, με την ωραία αρχιτεκτονική δομή και το μοναδικό στην Ελλάδα γυμνάσιο «παρά την αλός»).

**8. Τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων
καλλίστην ἀρμονίαν καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι.**

Τα εναντιόδρομα (αντίθετα) ἔχουν ὅμοιο συμφέρον και
ἀπὸ τα διαφορετικά προκύπτει η ωραιότερη ἀρμονία (ὅλα
γεννιούνται ἀπὸ τη φιλονικία).

Τα πάντα εἶναι πόλεμος,
δεινός,
ἀγώνας, αἰωνία πάλη.

Ο ἀθλητῆς με πόλεμο,
εἰρηνικό,
τον κότινο θα πάρει.

Το ἀρσενικό τον ἐρωτα,
τον κατακτά,
με πάλη και ἀγωνία.

Ανάμεικτοι οἱ πόλεμοι,
οἱ σκληροί,
ἐριδες και ἀρμονία.

9. Ἐτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώπου,
ὄνους σύρματ' ἄν ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσὸν ἥδιον γὰρ
χρυσοῦ τροφή ὄνοις.

Διαφορετική είναι η ηδονή για το άλογο, το σκυλί και τον άνθρωπο, αφού τα γαϊδούρια θα προτιμούσαν άχυρα αντί χρυσάφι.

Οι άνθρωποι τα άχυρα,
τα άχρηστα,
πετάνε στο χωράφι.

Και τα γαϊδούρια εκτιμούν
και προτιμούν,
άχυρα αντί χρυσάφι.



10α. Ἡ φύσις γλίχεται καί ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τό σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. Ὡσπερ ἀμέλει τό ἄρρεν συνήγαγε πρὸς τό θήλυ καί οὐχ ἑκάτερον πρὸς τό ὁμόφυλον καί τήν πρώτην ὁμόνοιαν διά τῶν ἐναντίων συνήψεν, οὐ διά τῶν ὁμοίων.

Ἡ φύση ἐπιθυμεί τα ἐναντία καὶ με αὐτά φτιάχνει τὴ συμφωνία καὶ ὄχι με τὰ ὁμοία. Ὅπως λόγου χάρι ὀδηγεῖ τὸ ἀρσενικὸ πρὸς τὸ θηλυκὸ καὶ ὄχι πρὸς τὸ δικό του φύλο δημιουργώντας τὴν πρώτη ἀρμονικὴ τάξη διὰ τῶν ἀντιθέτων καὶ ὄχι με τὰ ὁμοία.

Ἡ φύση τα ἀντίθετα,
τα ἀντίρροπα,
πάντα τα συνταιριάζει.

Σαν σμίξουν ἄρρεν καὶ γυνή,
γυμνοὶ ἢ μη,
ὑμνοὶ σαν παβουγαδικεζώνη!

10β. Συνάψεις ὅλα καὶ οὐχ ὅλα, συμφερόμενον δια-
φερόμενον, συνᾶδον διᾶδον, καὶ ἐκ πάντων ἓν καὶ ἐξ ἑνὸς
πάντα.

Συνδέσεις ὅλα κι ὄχι ὅλα, ομόνοια, διχόνοια, συμφωνία,
ασυμφωνία: τὸ Ἐνα γεννιέται ἀπ' ὅλα και ἀπό τὸ Ἐνα ὅλα.

Τα πάντα αν αναλύσουμε,
διαλύσουμε,
το «ἄτομο» θα βρούμε.

Με αυτό το ίδιο «ἄτομο»,
το ἄτμητο,
το παν δημιουργούμε.



**11α. Τῶν τε ζῶων τὰ τε ἄγρια καὶ ἡμερα, τὰ ἐν ἀέρι
ὔδασι καὶ γῆ, τοῦ θεοῦ πειθόμενα θεσμοῖς. Ὅλα πληγίη
νέμεται.**

Από τα ζώα τα άγρια και τα ήμερα, στον αέρα, στα νερά
και στη γη, υπακούν στους νομούς του θεού Όλα τους οδη-
γούνται στη βοσκή με κέντρισμα (του βοσκού).

Όλα της γης τα ζωντανά,
τα πλάσματα,
όσα η γη βαστάει.

Κάποιος αόρατος βοσκός,
ο πιστικός,
στη γη τα σεργιανάει.



11β. Πᾶν γὰρ ἔρπετὸν πληγῇ νέμεται.

Κάθε τι που ἔρπει εξουσιάζεται με χτυπήματα.

Αν ἔμαθες να προσκυνάς,
εἶσαι ραγιάς,
πάντα θα γονατίζεις.

Αν θέλεις να σε εκτιμούν,
τιμούν,
Δείξε τους τι αξίζεις.



12. Ἡράκλειτος βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσει, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ ἀεὶ γίνονται, ... λέγων ...ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιῶρεῖ· καὶ ψυχὰι δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται.

Ο Ηράκλειτος θέλοντας να πει ότι οι ψυχές αποκτούν γνώση όταν αναγεννώμενες αρχίζουν και αναθυμούνται, όπως και αυτοί που μπαίνουν στους ίδιους ποταμούς, ενώ συνεχώς καινούργια νερά ορμούν, αυτοί νιώθουν ότι τίποτα δεν αλλάζει.

- | | |
|---|--|
| 1. Τις αναμνήσεις η ψυχή,
η άφαντη,
ψάχνει κι έτσι μαθαίνει. | 2. Και όταν θα φύγει απ' τη ζωή,
ξανά θα 'ρθεί
και πάλι αυτές γυρεύει. |
| 3. Μοιάζει η ψυχή με ποταμό,
ορμητικό,
που πάντα νερό φέρνει. | 4. Τρέχουν και φεύγουν τα νερά
παντοτινά,
γεμάτη η κοίτη μένει. |
- (στοχασμός)
- | | |
|--|---|
| 5. Ο Ηράκλειτος με γνωμικά,
προτρεπτικά,
μια συμβολή μας δίνει. | 6. Δεν δίνει ερμηνεία ακριβή,
τον νου ωθεί,
με σκέψη αυτός να κρίνει. |
| 7. Αν του Ηράκλειτου οι γραφές,
οι σοφές,
ήταν αλλιώς γραμμένες. | 8. Πώς θα γυμνάζαμε μυαλό
και λογικό,
να πολεμούν με ... πένες*!!! |

* Να επινοεί, να ψαχνει ο άνθρωπος να λύνει τα δύσκολα. Η πένα είναι το σημαντικότερο εργαλείο του ανθρώπου.

13α. Δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μῆτε ῥυπᾶν μῆτε αὐχμεῖν
μῆτε βορβόρω χαιρῖν καθ' Ἡράκλειτον.

Γιατί ο άνθρωπος ο ευγενικός δεν πρέπει να είναι ακά-
θατος ούτε άπλutos ούτε να χαιρεται στο βόρβορο. κατά
τον Ηράκλειτο.

Ο άνθρωπος ο ευγενής,
ο ευπρεπής,
δεν γίνεται «σκουπίδι».

Ηράκλειτος το υπονοεί,
το εννοεί,
που λόγο έχει λεπίδι.



**13β. Δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μῆτε ῥυπᾶν μῆτε ἀνχμεῖν
μῆτε βορβόρῳ χαίρειν καθ' Ἡράκλειτον. Ὑεσ βορβόρῳ
ἡδονταὶ μάλλον ἢ καθαρῷ ὕδατι.**

Κατά τον Ηράκλειτο δεν πρέπει να είναι ακάθατος ο ευγενικός ο άνθρωπος ούτε άπλυτος ούτε να χαιρείται στο βόρβορο. Τα γουρούνια ευχαριστιούνται περισσότερο στον βούρκο, παρά στο καθαρό νερό.

Ποτέ λερός ο ευγενής,
και απρεπής
το σώμα του το λούζει.

Οι «χοίροι» τον βούρκο αγαπούν,
για να λουστούν
και οι πλούσιοι το τζακούζι.

Αν τη ψυχή ποτέ κανείς,
ουδείς,
καθόλου δεν φροντίζει.

Άπλυτος είναι και κακός,
και ο θεός,
κοιτάζει αυτά και φρίζει.

14. Τίσι δὴ μαντεύεται Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις, μάγοις, βάκχοις, λήναις, μύσταις· τούτοις ἀπειλεῖ τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις μαντεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ νομιζόμενα κατ' ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μνεῖται.

Τους μάγους τους ιερεῖς τους μνημένους και ὅλους αὐτούς ἀπειλεῖ με τις μεταθανάτιες τιμωρίες (ο Ηράκλειτος), γι' αὐτούς μαντεύει τιμωρίες με φωτιά. Διότι εἶναι ἀνίερα (ψεύτικα) τα μυστήρια που τελούν οι ἄνθρωποι.

Μάγοι και μύστες θα καούν,
ὅταν διαβούν,
στου Ἄδη τα λημέρια.

Το λέει ο Εφέσιος,
ο σκοτεινός,
με λόγια μπερδεμένα.

Τα ψεύτικα μυστήρια,
τα ἀνίερα,
εἶναι ἐπινοημένα.

Ποτέ και τίποτα οι θεοί
οι κρυφοί
Δεν εἶπαν σε κανένα.

15. Εἰ μὴ γὰρ Διονύσῳ πομπὴν ἐποιῶντο καὶ ὕμνεον ἄσµα αἰδοίοισιν, ἀναιδέστατα εἴργαστ' ἂν ὧντὸς δὲ Αἴδης καὶ Διόνυσος, ὅτεφ μαίνονται καὶ ληναῖζουσιν.

Γιατί αν δεν οργάνωναν πομπή για τον Διόνυσο και δεν τραγουδούσαν το φαλλικό ὕμνο, ὅσα ἔκαναν θα ἦταν αναιδέστατα. Αλλα ο Αδης και ο Διόνυσος εἶναι το ἴδιο πράγμα, που στ' ὄνομά του μαίνονται και βακχεύουν.

1. Συχνά υμνοῦν τον ἔρωτα, στα ψέματα, με λέξεις που σοκάρουν.
2. Φαλλούς, αἰδοία και βυζιά, ορθόστητα, κάλπικους γάμους κάνουν.
3. Διαλέγουν τις ἀπόκριες, τις Ιερές, του Διόνυσου τις μέρες.
4. Αλλιώς θα εἶναι ἀνοστες, ἀνάρμοστες, απλά πόρνο-κουβέντες.
5. Νηστείες και ἀποκριές, σαρακοστές και αθυροστομίες.
6. Προάγγελοι ἀνάστασης, σεπτής γιορτής και σμίγονται οι θρησκείες.

16. Το μη δυνόν ποτε πώς αν τις λάθοι.

Πώς να κάνεις λάθος και να μην δεις το φως που ποτέ δεν δύει ή πώς να κρυφτείς από το φως που δεν δύει.

Κλείσε τα ματιά και θα δεις,
μπορείς,
στο νου η αλήθεια μόνη.

Η λογική είναι ο θεός,
ο λογισμός,
Λόγο το φως δηλώνει.



**17. Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοί, ὀκόσοι ἐγκυ-
ρεῦσιν, οὐδὲ μαθόντες γινώσκουσιν, ἑωυτοῖσι δὲ δο-
κέουσι.**

Γιατί δε σκέφτονται οι πιο πολλοί απ' τους ανθρώπους,
πάνω σ' αυτό που συναντούν, ούτε κι όταν το μάθουν, το
γνωρίζουν, αλλά το φαντάζονται.

Οι άνθρωποι μωραίνονται,
δεν σκέφτονται,
με βάσει αυτά που βλέπουν.

Τα κρίνουν όλα πριν τα δουν
κι όταν τα δουν
ό,τι σκέφτονταν βλέπουν.



18. Ἐὰν μὴ ἔλπηται ἀνέλπιστον οὐκ ἔξευρήσει, ἀνεξερεύνητον ἔδον καὶ ἄπορον.

Αν δεν ελπίζεις το ανέλπιστο, δεν θα το βρεις. Είναι ανεξερεύνητο και αδιάβατο.

Ο Εφέσιος ο σκοτεινός,
ο στρυφνός,
δυσνόητος σοφός μας!

Μας είπε το ανέλπιστο,
το άπιστο,
θα βρει ο «κυνηγός» μας*!!!

Πάντα ελπίζει ο «κυνηγός»,
ψάχνει διαρκώς,
κοπιάζει και ιδρώνει.

Η ελπίδα δίνει δύναμη,
το ανέλπιστο,
μπορεί και κατορθώνει.

* Ο άνθρωπος σαν καλός «κυνηγός» πάντα αν αναζητά στόχους δύσκολους και πάντα αν ελπίζει, θα τους βρίσκει.

19. Ἀκοῦσαι οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν.

Μην ξέροντας να ακούν δεν ξέρουν και να μιλούν.

Αν έχεις ανοιχτά αυτιά,
προσεκτικά,
δεν θα μιλάς χυδαία.

Να αφουγκραστείς, αγορητές
τους ρήτορες,
για να μιλάς ωραία.



20. Γοῦν κακίζων φαίνεται τὴν γένεσιν, ἐπειδάν φῆ·
«γενόμενοι ζῶειν ἐθέλουσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀνα-
παύεσθαι, καὶ παῖδας καταλείπουσι μόρους γενέσθαι».

Ο (Ηράκλειτος) λοιπόν φαίνεται να κακολογεί τη γέννηση επειδή λέει: Όταν γεννιούνται, (οι άνθρωποι) θέλουν να ζήσουν και να βρουν το θάνατό τους, ή μάλλον την ανάπαυση· και αφήνουν (πίσω τους) παιδιά που θα πεθάνουν με τη σειρά τους.

Οι άνθρωποι τον χάροντα,
Τον άρχοντα,
να αργεί παρακαλούνε.

Να έχουνε ζωή καλή.
Ζωή πολλή
και να καλοτυχούνε.

Και ελπίζουν σαν πεθάνουνε,
το εύχονται,
εκεί θα αναπαυθούνε.

Ωστόσο αυτοί γεννούν παιδιά,
τα δύσμοιρα,
για να βασανιστούνε.

21. Θάνατός ἐστιν ὅκοσα ἐγερθέντες ὀρέομεν, ὅκοσα δὲ εὐδοντες ὕπνος.

Θάνατος εἶναι ὅσα βλέπουμε ζύπνιοι, ἐνῶ ὅσα βλέπουμε κοιμισμένοι εἶναι ὕπνος.

Ὅλα ὅσα ζοῦμε στη ζωή,
κάθε στιγμή,
στο θάνατο οδεύουν.

Αυτά που ονειρεύεσαι,
εξαίρεσαι,
το θάνατο δεν ξέρουν.

Κάθε στιγμή και θάνατος,
αόρατος,
ὅλα τέλος πεθαίνουν!

Μόνο του ὕπνου οι στιγμές,
οι ἀγνωστες,
το θάνατο δεν ξέρουν.

22. Χρυσὸν γὰρ οἱ διζήμενοι γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι καὶ εὐρίσκουσιν ὀλίγον.

Ὅσοι ζητοῦν χρυσάφι σκάβουν πολὺ τὴ γῆ καὶ λίγα βρίσκουν.

Ὅταν κοιτάς ψηλά να πας,
να μη ξεχνάς,
θα κουραστείς να ανέβεις.

Τίποτα δεν χαρίζεται,
δωρίζεται,
ιδρώνοντας το παίρνεις.



**23. Δίκης ὄνομα οὐκ ἄν ἴδεσαν, εἰ ταῦτα (τά ἀδικήματα)
μή ἦν.**

Αν δε υπήρχαν αυτά (τα αδικήματα) οι άνθρωποι δεν θα γνώριζαν το ὄνομα της δίκης.

Ἡ Δίκη ὄνομα θεοῦ,
καλοῦ,
του Δία ἔχει πάρει.

Φόβο φέρνει το ἐγκλημα,
το ἀδίκημα,
θεοῦ ζητά τη χάρη!

Δίας και δίκη και τα δυο
Δες λεξικό,
κοινή τη ρίζα ἔχουν.

Τα ὀρισαν οι ἄνθρωποι,
οι πανέξυπνοι,
τους κλέφτες να προσέχουν.

24. Ἀρηϊφάτους θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι.

Ὅσους αφανίζει ο πόλεμος (τρώει ο Ἄρης) θεοὶ καὶ ἄνθρωποι τους τιμούν.

Ο Ἄρης ο πολεμιστής,
ο θεριστής,
πολλούς στέλνει στον Ἄδη.

Σε αυτούς θεοὶ καὶ ἄνθρωποι,
οι γνωστικοί,
χρωστούν μεγάλη χάρη.



25. Μόροι γαρ μέζονες μέζονας μοίρας λανχάνουσι.

Αυτοί που πεθαίνουν για υψηλούς σκοπούς παίρνουν και υψηλές τιμές.

Ο θάνατος του Πάτροκλου,
του φίλτατου
κι ο όρκος του Αχιλλέα.

Προτρέπουν να θυσιαστείς,
να σκοτωθείς,
Για μια παρόμοια ιδέα.

Ο θάνατος για ένα σκοπό
σωστό, ιερό
είναι μεγαλωσύνη.

Και οι τιμές είναι πολλές,
πολύ λαμπρές
από ευγνωμοσύνη.

26. Ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ φάος ἄπτειται ἑαυτῷ (ἀποθανῶν) ἀποσβεσθεὶς ὄψεις, ζῶν δὲ ἄπτειται τεθνεῶτος εὐδων, (ἀποσβεσθεὶς ὄψεις) ἐγρηγορῶς ἄπτειται εὐδοντος.

Όταν τα μάτια του σβήνουν, ο άνθρωπος ανάβει φως για τον εαυτό του μέσα στη νύχτα (δηλαδή, σαν πεθάνει – από τότε– αρχίζει να ζει πραγματικά).

Ζωντανός, όταν τα μάτια του κλείνουν, (πέφτοντας) στον ύπνο τότε αγγίζει τον πεθαμένο (δηλαδή, όταν κοιμάται μοιάζει (με τη ζωή) του πεθαμένου).

Όταν είναι ξύπνιος, αγγίζει αυτόν που κοιμάται (δηλαδή, ζει ένα όνειρο*).

1. Ζωή, ύπνος και θάνατος, Ο Ηράκλειτος, γί' αυτά τα τρία λέγει.
2. Σαν ζεις όσα παρατηρείς και τα θωρείς, όνειρα είναι λέει.
3. Σαν συ κοιμάσαι ξέγνοιαστος και ήσυχος με θάνατο όμοιάζει.
4. Σαν θα πεθάνεις «αληθώς», ανάβει φως. νέα «ζωή» χαράζει.

* Με άλλα λόγια η ζωή μας είναι ένα ψεύτικο όνειρο. Ο ύπνος μας μια οπτασία της πραγματικής ζωής που ΘΑ κάνουμε σαν πεθάνουμε. Και ο Θάνατος ΘΑ ΜΑΣ αποκαλύψει την πραγματική λαμπερή ζωή μας την μέλλουσα.

Είδομεν....!

**27. Άνθρώπους μένει ἀποθανόντας, ἄσσα οὐκ ἔλπονται
οὐδὲ δοκέουσιν.**

Τους ανθρώπους μετά το θάνατο τούς περιμένουν πράγματα που δεν ελπίζουν ούτε φαντάζονται.

Φοβέρα; ή παρηγοριά;
Τι είναι αυτά;
Που τώρα εσύ διαβάζεις.

Λέει (ο Ηράκλειτος):
Να μην ελπίζεις πως θα βρεις,
«υπό της γης».
όσα στο νου σου βάζεις.

Ούτε και να φαντάζεσαι,
στοχάζεσαι,
Πώς θα ... περιδιαβάζεις.

Σε τόπους «άγαν» χλοερούς
Και αιγιαλούς,
ανέμελος να αράζεις.

**28. Όκείοντα γὰρ ὁ δοκιμώτατος γινώσκει φυλάσσει.
καὶ μέντοι καὶ Δίκη καταλάψεται ψευδῶν τέκτονας καὶ
μάρτυρας.**

Εκείνος που μας φαίνεται πιο έξυπνος (ο Θεός, ο Λόγος) δεν γνωρίζει και δεν φυλάει (δεν ενστερνίζεται τίποτα άλλο) παρά μόνο τα καλά (τα λογικά), που πιστεύει κανείς πράγματα. Αλλά η Δικαιοσύνη θα πιάσει αυτούς που κατασκευάζουν και μαρτυρούν ψέματα.

Μιλούν με λογική οι σοφοί,
είναι σεμνοί,
παράλογα δεν λένουν.

Με επιφύλαξη μιλούν,
ψάχνουν ρωτούν
και δεν ανοηταίνουν.

Ψεύδη δεν λεν, φαντάσματα,
εκτρώματα,
και πως νεκρανασταίνουν.

Μα όταν έρθει ο δικαστής,*
ο θείος κριτής,
ποινές τους περιμένουν.

Όσους μιλούν για θαύματα
και οράματα,
νεκρούς πως ανασταίνουν.

* Ο Ηράκλειτος δηλαδή υπονοεί ότι κάποτε θα πρωτανεύσει η αληθινή, αλλά άγνωστη στους ανθρώπους, θεϊκή δικαιοσύνη!

29. Αίρεῦνται γὰρ ἐν ἀντὶ ἀπάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀέναον θνητῶν, οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηνται ὄκωσπερ κτήνεα.

Οἱ ἄριστοι προτιμοῦν τὸ ἓνα ἀπὸ ὅλα, τὴν αἰώνια δόξα τῶν θνητῶν. Ἀλλὰ οἱ πολλοὶ χορταίνουσαν τὰ κτήνη.

Ἐνα σου στίγμα στη ζωή,
τὴ σύντομη,
να ἀφήσεις ἓνα ἀχνάρι.

Πάρα σαν ζῶο ἐσύ να ζεις,
ὀλημερίς,
που ψάχνει για χορτάρι.

Ἄριστη δόξα να ζητάς
καὶ να τιμάς,
ἔρωτα, νου, φιλία!

Καὶ ὄχι μονάχα φαγητό,
κακά κακό,
πλούτο κι ἀπαιδευσία!

30. Κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν ἀεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ ἀείζων ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα.

Αὐτὸν τὸν κόσμον που εἶναι ἴδιος για ὅλους δεν τὸν ἐφτιαξε κανεὶς θεὸς ἢ ἄνθρωπος ἀλλὰ πάντα ἦταν, εἶναι καὶ θα εἶναι. Μια φωτιά που πάντα ζεῖ που ἀνάβει συνφωνα με ἓνα μέτρο καὶ σβήνει σύμφωνα με τὸ ἴδιο μέτρο.

Αὐτὸς ἐδῶ ὁ κόσμος μας,
τὸ σύμπαν μας,
αὐτὴ ἡ πανδαισία.

Οὔτε θνητοῦ, οὔτε θεοῦ,
«ἐξ ουρανοῦ»,
εἶναι δημιουργία.

Ἔτσι ἦταν τούτος πάντοτε,
αείποτε
καὶ ἔτσι θα εἶναι πάντα.

Μια λάβα εἶναι ἀσίγαστη
καὶ ἀσβηστη,
ζωὴ δίνει στα ὄντα.

**31. Ὑπὸ τοῦ διοικοῦντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα
... τρέπονται.**

Από τη λογική και το θεό διοικούνται τα πάντα ... και μεταλλάσσονται.

Κεντρική ιδέα: (Αυτό είναι η ουσία και άξιο λόγου κομμάτι του 31ου αποσπάσματος του Ηράκλειτου, περίπου το 500 π.Χ. Βλέπε περισσότερα για το ρητό στο *Ηράκλειτος* τόμ. 8ος, σελ. 71, εκδόσεις Κάκτος).

Αυτός κι αυτός, Λόγος-Θεός
λόγος ορθός
μας διοικούν σαν ένας.

Ο Λόγος ο ίσος με θεό,
Δημιουργό,
δύο μαζί και ένας.

Λόγος - Θεός, ισότιμοι,
ομότιμοι,
ανώτερος κανένας.*

* Κάνε συνειρμούς, αγαπητέ αναγνώστη, «...εν αρχή ην ο λόγος και ο λόγος θεός και ο θεός λόγος...» Περίπου, 50 χρόνια μ.Χ., το είπε και ο Ιωάννης.

32. Ἐν τὸ σοφὸν μῶνον* λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει Ζηγὸς ὄνομα.

Ἡ σοφία εἶναι μία καὶ μοναδική, που θέλει καὶ δὲν θέλει νὰ ἀποκαλεῖται Θεός.

(Δηλαδή, ὁ σοφός θέλει νὰ ταυτιστεῖ με τὴν εἰκόνα τοῦ Δία-θεοῦ –ὅπως αὐτός τὴ φαντάζεται–, ἀλλὰ δὲν θέλει νὰ ταυτιστεῖ με τὴν ἐκλαϊκευμένη εἰκόνα τοῦ Δία-θεοῦ –ὅπως οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι τὴ φαντάζονται.)

- | | |
|---|--|
| 1. Πάντα ὁ σοφὸς ὁ γνωστικός,
ὁ λογικός,
μικρὸ τὸν ἴδιο βλέπει. | 2. Μα ὁ Δίας, ὁ σοφὸς θεός,
ὁ σωτηλός,
μου μοιάζεις συ τοῦ γνέφει! |
| 3. Ὁ ἄνθρωπος, ὁ στοχαστής,
ὁ σοφιστής,
φοβάται θὰ τρομάξει. | 4. Ἀν ἀντικρίσει τὸν θεό,
τὸν ἄγνωστο,
στο ἄγνωστο ἀν ψάξει. |

Επίμετρο

- | | |
|---|---|
| 5. Μῶνος καὶ ἕνας ὁ σοφός
καὶ λογικός
μῶνη καὶ ἡ σοφία. | 6. Μονοκυρίαρχος ὁ Ζεὺς
καὶ «διαφθορεύς»,
θύτης μονογαμίας!!! |
|---|---|

* Μῶνος = ἰωνικός τύπος τοῦ μόνος, (ἀπὸ τὴν Ἰωνία ἦταν καὶ Ὁράκλειτος).

33. Νόμος καὶ βουλή πείθεσθαι ενός.

Νόμος είναι και η πειθαρχία στη θέληση του ενός.

Νόμος σημαίνει χρήσιμο,
ωφέλιμο,
γι' αυτό τον σέβονται όλοι.

Νόμο «ποιούν» οι δυνατοί
και οι τρανοί,
ποτέ όμως οι δούλοι.

Επιμύθιο!

Τον δίκαιο που νομοθετεί
και αιτιολογεί,
πρέπει να τον τιμούμε.

Μα στον τυράννου τη βουλή,
είναι τιμή,
όλοι να αντιλογούμε.

34. Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν ἐοίκασι· φάτις αὐτοῖσιν μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπειναί.

Όταν ακούν δεν καταλαβαίνουν και γι' αυτό μοιάζουν με κουφούς. Σ' αυτούς ταιριάζει η παροιμία: Παρόντες απουσιάζουν.

Σαν δεν ακούς με σύνεση,
με φρόνηση,
κουφός είσαι στα αλήθεια.

Μοιάζεις να λες εσύ παρών,
με νου απών,
κουφός από συνήθεια !



35. Χρῆ εὖ μάλα πολλῶν ἱστορας φιλοσόφους ἄνδρας
εἶναι «κατ' Ἡράκλειτον».

Πρέπει οι φιλόσοφοι να γνωρίζουν καλά πολλά πράγματα.

Πρέπει ο φιλόσοφος καλά,
πολύ ορθά
όλα να τα γνωρίζει.

Αυτός θα είναι ο κριτής,
ο δικαστής,
που το λαό στηρίζει.

Πρέπει να ξέρει ο σοφός,
ο αληθινός,
η γνώση του δε φτάνει.

Αγεωμέτρητος, ουδείς,
κανείς,
σοφό μην παριστάνει.

36. Ψυχῆσιν θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι, ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχή.

Για τις ψυχές θάνατος είναι να γίνουν νερό, για το νερό θάνατος να γίνει γη, από τη γη γίνεται νερό κι απ' το νερό ψυχή.

Σαν σε κυκλωτικό χορό,
τον στρογγυλό,
φύση, ψυχή χορεύουν.

Ψυχή, νερό, χώμα μετά,
με τη σειρά,
στον κύκλο αυτά χορεύουν.



37. SÍ modo credimus Ephesío Heracleto qui ait sues caeno, cohortales aves pulvere vel cinere lavari.

Αν πούμε ότι πιστεύουμε τον Εφέσιο Ηράκλειτο λέει ότι: Τα γουρούνια πλένονται στο βόρβορο, τα πουλερικά στη σκόνη ή στις στάχτες.

Η φύση λόγο έχει ορθό,
πολύ σοφό,
Ορίζει και προστάζει.

Η στάχτη να λούζει το πτηνό,
μα το χοιρινό,
στη λάσπη να βουλιάζει.

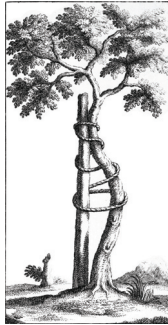


38. Δοκεῖ δὲ κατὰ τινὰς πρῶτος ἀστρολογῆσαι...
μαρτυρεῖ δ' αὐτῶ καὶ Ἡράκλειτος καὶ Δημόκριτος.

Ο Ηράκλειτος και ο Δημόκριτος μαρτυροῦν πως ο Θαλής
υπήρξε ο πρώτος αστρονόμος.

Θαλής πρώτος μελέτησε
και σήκωσε,
στον ουρανό τα μάτια.

Δημόκριτος και Ηράκλειτος,
ο σκοτεινός,
μας άνοιξαν τα μάτια.



39. Ἐν Πριήνῃ Βίας ἐγένετο ὁ Τευτάμεω, οὗ πλείων λόγος ἢ τῶν ἄλλων.

Στην Πριήνη γεννήθηκε ο Βίας, γιος του Τευτάμου, που ο λόγος του ξεπερνά όλων των άλλων.

Ο Βίας του Τευτάμου ο γιος
ο πιο παλιός,
σοφός μας Πριηνίτης.

Ἦταν ἀπὸ ὅλους πιο λαμπρός,
ξεχωριστός
της λογικῆς μας χτίστης.



40. Πολυμαθίη νόον οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε καὶ Πυθαγόρην αὐτίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταῖον.

Ἡ πολυμαθία δε διδάσκει νὰ ἔχεις νοῦ. Ἀλλιῶς θα εἶχε διδάξει, βέβαια, τὸν Ἡσίοδο καὶ τὸν Πυθαγόρα, ἀλλὰ καὶ τὸν Ξενοφάνη καὶ τὸν Ἑκαταῖο.

Ωραία ὅσα μάθεις θα σου πῶ,
το ὁμολογῶ,
οἱ γνώσεις σου σπουδαίες.

Το νοῦ αὐτές δεν τὸν ασκοῦν,
οὔτε ἀρκοῦν,
για νὰ γεννήσει ιδέες.



41. Είναι γὰρ ἐν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτῃ ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων.

Γιατί μια είναι η σοφία: το να γνωρίζεις τη σκέψη που κυβερνάει όλα μέσα απ' όλα.

Για μια σοφία αληθινή,
πιθανή,
αξίζει να παλέψεις.

Εκείνη που όλα κυβερνά,
προσεκτικά,
εκείνη να γυρέψεις.



**42. Όμηρος άξιος εκ τών αγώνων εκβάλλεσθαι και
ραπίζεσθαι και Αρχίλοχος όμοίως.**

Για τον Όμηρο έλεγε, «αξίζει ν' αποβληθεί από τους ποιη-
τικούς αγώνες και να ραπιστεί», το ίδιο και για τον Αρχίλοχο.

Ο διάσημος ο Όμηρος
και ο Αρχίλοχος,
πρέπει να ραβδιστούνε.

Και από αγώνες ποιητών,
λογοτεχνών,
πρέπει να αποβληθούνε.

Παρέκβαση (από τον συγγραφέα):

Ο Ηράκλειτος λανθάνει εδώ!!!
Δεν συμφωνώ,
άδικα τον κολάζει.

Μικρά τα λάθη του Όμηρου,
του ποιητού,
Ο κόσμος τον θαυμάζει.

Δίδαξε ήθη, ηθική,
πολιτική
γαλήνεψε τα πάθη.

Μας άφησε κληρονομιά
δόξα παλιά,
τα δυο μεγάλα έπη.

43. Ύβριν χρη σβεννύναι μάλλον ἢ πυρκαϊήν.

Προτιμότερο να σβήνεις την υπεροψία παρά την πυρκαγιά.

Στην πυρκαγιά να φοβηθείς,
να μην καείς,
στην ύβρη να τρομάξεις.

Την πυρκαγιά με το νερό,
το δροσερό,
αν σβήσεις θα ξεγνοιάζεις.

Μα αυτόν που δεν πατεί στη γη,
τον υβριστή,
ποτέ δεν θα δαμάσεις.

Τα εσκαμμένα ξεπερνά,
δεν τα τιμά,
να μην την πλησιάσεις.

**44. Μάχεσθαι χρή τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὄκωσπερ
τείχος.**

Ο λαός πρέπει να υπερασπίζεται τον νόμο σαν να είναι το
τείχος της.

Τον νόμο πρέπει να αγαπάς,
να τον τιμάς,
αυτός φρουρός σου είναι.

Και από το τείχος το ψηλό,
πιο ισχυρό,
το σύνταγμά μας είναι.



**45. Ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν ἐπιπο-
ρευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει.**

Τα πέρατα της ψυχῆς δε θα βρεις προχωρώντας, όσο μακριά και αν σε φέρει ο δρόμος σου· τόσο βαθύ λόγο περιέχει.

Αν της ψυχῆς τα ὅρια,
τα σύνορα,
ψάχνεις να συναντήσεις.

Μακρὺς ο δρόμος και ἀβατος
και ἀφαντος,
κρίμα, δεν θα γνωρίζεις.



46. Τήν τε οἴησιν ἱερὴν νοῦσον (ἔλεγε «καὶ τὴν ὄρασιν ψεύ-
δεσθαι»).

Ο Ηράκλειτος ονομάζει την έπαρση νόσο ιερή και λέει ότι η
όραση ψεύδεται.

Η έπαρση ο εγωισμός,
ατομισμός,
Μοιάζει με επιληψία.

Τη μια την δίνει ο θεός.
δυστυχώς,
την άλλη η ανοησία.

Όσο ψηλά και αν σταθείς,
μη φανταστείς,
πως κρύβεται η βλακεία.

Τα μάτια μας μάς ξεγελούν,
όταν κοιτούν,
από απροσεξία.

Δεν βλέπουν εκείνο που θωρούν,
παρατηρούν,
αλλά εκείνο που νοούν.

47. Μὴ εἰκῆ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλλώμεθα.

Νὰ μὴν ασχολούμαστε επιπόλαια με τὰ μεγάλα ζητήματα.

Σαν θέλεις στα ἄστρα νὰ ανεβείς,
ψηλά νὰ δεις,
φτιάξε γερὴ τι σκάλα.

Τι ρότα πάντα νὰ κρατᾶς,
σαν κυβερνάς,
καὶ μὴν τισβάζεις γι' ἄλλα.



48. Τῷ οὖν τόξῳ ὄνομα βίος, ἔργον δὲ θάνατος.

Του τόξου το ὄνομα εἶναι ζωή, ἀλλὰ το ἔργο θάνατος.

Βίος* του τόξου το ὄνομα,
το παράνομα,
το ξύδι λεν γλυκάδι.

Το τόξο φέρνει θάνατο,
φαρμακερό,
ξυδίλα το γλυκάδι.

* Βίος, δηλαδή ζωή, εἶναι το ὄνομα του τόξου.

49. Εἷς ἐμοὶ μύριοι, ἐὰν ἄριστος ᾦ.

Για εμένα, ο ένας αξίζει όσο δέκα χιλιάδες, εάν είναι άριστος.

Ο άντρας* κάνει τη γενιά,
τη διαφορά,
και όχι η γενιά τον άντρα.

Ἡλιος δίνει ζεστασιά,
καλοκαιριά,
και όχι τα χίλια άστρα.

Η μάνα όλα τα παιδιά,
τα αγαπά,
τιμάει και θαυμάζει.

Το άστρο που γεννάει τιμά
και αγαπά,
με χίλια δεν το αλλάζει.

* Ο άντρας (ποιητικό δημιούργημα) = «άνδρας» είναι ο άνθρωπος (άρρεν, θήλυ) που μεγαλουργεί, όπως η μάνα.

50. Μέν σὺν φησιν εἶναι τὸ πᾶν διαιρετὸν ἀδιαίρετον, γενητὸν ἀγέννητον, θνητὸν ἀθάνατον, λόγον αἰῶνα, πατέρα υἱόν, θεὸν δίκαιον· «οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου ἀκούσαντας ὁμολογεῖν σοφὸν ἐστίν ἔν πάντα εἶναι» ὁ Ἡράκλειτος φήσι.

Ο Ηράκλειτος λοιπόν λέει ότι το παν είναι διαιρετό και αδιαίρετο, γεννητό και αγέννητο, θνητό και αθάνατο, λόγος και αἰών, πατέρας και γιος, θεός και δικαιοσύνη. Αφού ακούσετε όχι εμένα αλλά το λόγο, είναι σοφό να ομολογήσετε πως τα πάντα είναι ένα.

Το διαιρετό είναι αδιαίρετο,
ἀτμητο
και ο ανθρωποθεός μας.

Το λογικό παράλογο,
αντίλογο,
και ο Δίας ο θεός μας.

Το γεννητό αγέννητο,
αμφίρροπο,
τα πάντα ναι και όχι.

Ο Ηράκλειτος το λέει αυτό,
με λογισμό,
που όλα τα κατέχει.

**51. Οὐ ξυνιᾶσιν ὅκως διαφερόμενον ἑωυτῶ ὁμολογέει·
παλίντονος ἀρμονίη ὅκωσπερ τόξου καὶ λύρης.**

Δεν καταλαβαίνουν πως το διαφορετικό συνομολογεί με τον εαυτό του· αρμονία αντιθέτων εντάσεων όπως στο τόξο και τη λύρα.

Το ντο, ρε μι, φα σολ, λα σι!
Με δίσση,
και ντο, ρε μι, φα σολ λα!

Αν μπούνε στο πεντάγραμμο,
κλειδί του σολ,
θα δεις την αρμονία.

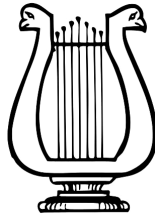


**52. Αἰὼν παῖς ἔστι παίζων πεσσεύων· παιδὸς ἢ βασι-
ληΐη.**

Ο χρόνος είναι ένα παιδί που παίζει πεσσούς. Το βασίλειο ανήκει σ' αυτό το παιδί.

Ο χρόνος τα ζαριά του πέτα,
στα πεταχτά,
σαν το παιδάκι παίζει.

Και όμως αυτός ο μπόμπιρας,
σαν βασιλιάς,
έτι (η)* μας περιπαίζει.



* έτη = χρόνια, ή έτι = ακόμη.

53 Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεύς, καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους.

Ο πόλεμος είναι πατέρας και βασιλιάς όλων. Αυτός δείχνει ποιοι θα είναι οι θεοί μας και αυτός τους ανθρώπους, άλλους ελεύθερους και άλλους δούλους κάνει.

Πατέρας είναι ο πόλεμος
κι αιώνιος,
που πάντα βασιλεύει.

Αυτός διαλέγει τον θεό,
τον αρχηγό,
και δούλο όποιον θελει.



54. Αρμονία άφανής φανερῆς κρείττων.

Η αφανής αρμονία είναι καλύτερη απ' τη φανερή.

Η αλυσίδα της ζωής,
η αφανής,
το ντι εν εἶ που έχεις.

Η αρμονία στα κρυφά,
«μαμά-μπαμπά»,
είσαι και να προσέχεις.



55. Ὅσων ὄψις ἀκοὴ μάθησις, ταῦτα ἐγὼ προτιμέω.

Ὅσα μπορῶ να δω, ν' ακούσω και να μάθω, αυτά είναι που προτιμῶ.

Ταξιδευτῆς να ἤμουνα,
ακροατῆς
και πάντα αναγνώστης.

Αυτά τα τρία προτιμῶ,
παρακαλῶ,
που δίνουν στέρεες γνώσεις.



56. Ἐξηπάτηνται, φησὶν, οἱ ἄνθρωποι πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν φανερῶν παραπλησίων Ὀμήρῳ, ὃς ἐγένετο τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος πάντων· ἐκεῖνόν τε γὰρ παῖδες φθειρας κατακτείνοντες ἐξηπάτησαν εἰπόντες· ὅσα εἶδομεν καὶ ἐλάβομεν, ταῦτα ἀπολείπομεν, ὅσα δὲ οὔτε εἶδομεν οὔτ' ἐλάβομεν, ταῦτα φέρομεν.

Εξαπατούνται οι άνθρωποι ως προς τη γνώση των φανερών πραγμάτων, ακριβώς όπως ο Όμηρος που υπήρξε ο σοφότερος απ' όλους τους Έλληνες. Πράγματι, και εκείνον, κάποια παιδιά που σκότωναν ψείρες, τον εξαπάτησαν λέγοντας του: «Όσα είδαμε και πιάσαμε, τ' αφήνουμε, κι όσα ούτε είδαμε ούτε πιάσαμε, αυτά τα παίρνουμε».

- | | |
|---|---|
| 1. Τα ασαφή αινίγματα,
προβλήματα,
τι λογική ζαλίζουν. | 2. Και τυραννούν τον Όμηρο,
το δύσμοιρο,
όταν του ψιθυρίζουν. |
| 3. Όσα είδαμε και πιάσαμε,
ναι αμέ!,
εμείς εκεί τα αφήσαμε. | 4. Όσα «ουκ» είδαμε «ου» πιάσαμε,
ναι αμέ!,
εμείς μαζί τα πήραμε. |
| 5. Είμαστε δυό παλιόπαιδα,
δυο μόρτικα,
τις ψείρες μας τις ψάχναμε. | 6. Τις πιο πολλές πετάγαμε,
ναι αμέ!,
τις άλλες τις κρατάμε. |
| 7. Βρίσκαμε και πετάγαμε,
ναι αμέ!,
δυσεύρετες κρατάγαμε. | |

57. Διδάσκαλος δὲ πλείστων Ἡσίοδος· τοῦτον ἐπίστα-
νται πλείστα εἰδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγί-
νωσκεν· ἔστι γὰρ ἓν.

Δάσκαλος των πιο πολλών ανθρώπων είναι ο Ησίοδος·
αυτοί είναι βέβαιοι πως αυτός γνωρίζει πάρα πολλά, αυτός
που δεν μπορούσε να αναγνωρίσει τη μέρα και τη νύχτα· γιατί
αυτές είναι ένα.

1. Τον Ησίοδο καταπονεί,
γελοιοποιεί,
περιφρονεί και λέει:
2. Πως το νυχθημερόν
αυτός,
ο Βοιωτός,
ἀκόμη το μπερδεύει.
3. Ο Ηράκλειτος λαλεί: η γη,
κάθε στιγμή,
νύκτα και μέρα έχει.
4. Και ο Ησίοδος, ο σοφός,
ο λογικός,
αυτό δεν το κατέχει.
5. Είναι απρεπής ο Ηράκλειτος
και σκοτεινός,
με αγένεια τον προσβάλει.
6. Ο Εφέσιος κυριολεκτεί,
για όλη τη γη,
ο Ησίοδος παραβάει!!!

58. Καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν (ἓν ἔστιν).

Το καλό και το κακό είναι ένα και το αυτό.

Η δυστυχία και η χαρά,
ζευγαρωτά,
μαζί αντάμα πάνε.

Κλαίνε τα ελάφια τη μαμά
πεντάρφανα,
οι λέοντες γλεντάνε.

Πηδούν τα ελάφια από χαρά,
για τη μαμά,
λέοντες κλαιν πεινάνε.

Ένα από τα δυο θα γελά,
κάθε φορά,
το άλλο πάντα κλαίει!

59. Γναφείω ὁδὸς εὐθεῖα καὶ σκολιή (ἢ τοῦ ὄργάνου τοῦ καλουμένου κοχλίου ἐν τῷ γναφείῳ περιστροφῇ εὐθεῖα καὶ σκολιή· ἄνω γὰρ ὁμοῦ καὶ κύκλῳ περιέρχεται) μία ἔστι, φησὶ, καὶ ἡ αὐτή.

Στο γναφείο* ο δρόμος ο ευθύς και ο δρόμος ο λοξός είναι ένας κι ο ίδιος δρόμος. Ο «λόφος» στο χαρτί δεν έχει ύψος όταν τον ζωγραφίζουμε.

Στις ζωγραφιές μας τα βουνά,
ψηλά ή κοντα,
με δένδρα δασωμένα.

Όλα τα αντικείμενα,
τα ακίνητα,
ξάπλα ή σταλωμένα.

Που φτιάχνει το μολύβι μας,
η πένα μας,
με χρώματα ωραία!

Με την αφή σου δεν θα βρεις,
να πεις,
ψηλότερο κανένα!

* Τη ζωή μας ορίζει η μοίρα. Την ανηφόρα και την κατηφόρα την ορίζουν οι μοίρες.

60. Ὀδὸς ἄνω κάτω μία καὶ αὐτή.

Οδὸς πάνω οδὸς κάτω μία, ἡ ἴδια.

Παίζεις Ηράκλειτε με μας,
παραπλανάς,
ἄνω και κάτω λέγεις.

Για δύο ένα μας μιλάς,
περιγελάς,
και ἔτσι μας περιπαίζεις!

Η ανηφόρα πάει ψηλά
και μας τιμά,
στον Ἄδη η κατηφόρα.

Ο δρόμος θέλει νου πολύ
και προσοχή,
ὅταν σε πιάσει η μπόρα.



61. Θάλασσα ὕδωρ καθαρῶτατον καὶ μιαρῶτατον, ἰχθύσι μὲν πόσιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον.

Ἡ θάλασσα εἶναι το πιο καθαρὸ και το πιο μολυσμένο νερό· για τα ψάρια εἶναι πόσιμο και σωτήριο, αλλά για τους ανθρώπους μη πόσιμο και ολέθριο.

Ἡ θάλασσα ἡ ἡρεμη,
ἡ ἡσυχη,
χαρὰ στο ναύτη δίνει.

Μα σαν το κύμα σηκωθεί,
με οργή,
ο φόβος τον τυλίγει.

Της γαλανῆς μας τα νερά,
τα αλμυρά,
της θάλασσας το κύμα.

Παιγνίδισμα του δελφινιού,
κάθε ψαριού,
του ναυαγού παγίδα.

62. Ἀθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι. ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεώτες.

Οι θεοὶ εἶναι οἱ πεθαμένοι ἄνθρωποι: ὅταν ζεῖ ὁ ἄνθρωπος εἶναι σαν να ζεῖ τη ζωὴ ἐνὸς νεκροῦ θεοῦ! Ὄταν πεθαίνει γίνεται ἀθάνατος ζεῖ δηλαδὴ τὴν ζωὴ πλεόν των θεών. (Οἱ θνητοὶ πεθαίνουν ἐπειδὴ δεν εἶναι ἀθάνατοι. Ἡ ὑπαρξη των θνητῶν ἔχει αὐτὸ το σκοπὸ, να ζήσουν τον θάνατο των θεών.)

Αχ, σκοτεινέ μου, τι μου λες,
ακούς τι λες;
Μου λες πως ζω ἓνα ψέμα.

Σαν θα πεθάνω να χαρῶ
και τρα -λα-λό,
καμιὰ δεν θα ἔχω ἔγνοια.

Θεέ μου τώρα ἐδῶ που ζω,
εσύ, εἶμαι ἐγώ.
Ἐγώ ὁμως υποφέρω.

Εσύ που ζεις ἐκεῖ ψηλά,
τάζεις πολλὰ
και πού το πας δεν ξέρω!!!

**63. Ἐνθα δ' ἔοντι ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι
ἐγερετὶ ζώντων καὶ νεκρῶν.**

Εκεί πέρα, μπροστά σ' αυτόν που είναι, (ο θεός) ανασταίνονται και γίνονται άγρυπνοι φύλακες των ζωντανών και των νεκρών.

Υπάρχει λέει ανάσταση,
νέα ζωή,
ο θάνατος την φέρνει.

Ζωή πια χαρισάμενη,
με σούβλα αρνί,
τον άνθρωπο περιμένει.



64. Τὰ δὲ πάντα οἰακίζει Κεραυνός, τουτέστι κατευθύνει, κεραυνὸν τὸ πῦρ λέγων τὸ αἰώνιον λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὄλων αἴτιον.

Όλα τα κυβερνά ο Κεραυνός.

Φοβέρα είναι ο θεός,
ο άγιος,
με κεραυνούς μιλάει.

Με την αιωνία τη φωτιά,
την πυρκαγιά,
αυτός μας κυβερνάει.



65. Καλεῖ δ' αὐτὸ (το πυρ) χρησιμοσύνην καὶ κόρον·
χρησιμοσύνη δέ ἐστιν ἢ διακόσμησις κατ' αὐτὸν, ἢ δὲ
ἐκπύρωσις.

Ἡ φωτιά εἶναι χρεῖα καὶ χορτασμός· γι' αὐτὸν χρεῖα εἶναι
ἡ τάξη, καὶ ἡ ἐκπύρωση χορτασμός.

Το πυρ τα πάντα κατακτά
καὶ τα νικά,
φτιάχνει καὶ ἀφανίζει.

Καίει ὅλα τα χρήσιμα,
ωφέλιμα,
ἀχρηστη στάχτη ἀφήνει.



66. Κόρος· πάντα γὰρ, φησὶ, τὸ πῦρ ἐπελθὼν κρινεῖ καὶ καταλήψεται.

Εἶναι ο κορεσμός η φωτιά, ὅταν ἐπέλθει, θα κρίνει και θα καταλάβει τα πάντα.

Με πυρ, ο δίκαιος κριτής,
ο εμπρηστής,
ελέγχει και δικάζει.

Πότε θα έρθει δεν θα πει,
κάποια στιγμή,
θα κάψει για να φτιάξει.



67. Ὁ θεὸς ἡμέρη εὐφρόνη, χειμῶν θέρος, πόλεμος εἰρήνη, κόρος λιμός. ἀλλοιοῦται δὲ ὄκωσπερ πῦρ, ὅποταν συμμιγῆ θυώμασιν, ὀνομάζεται καθ' ἡδονὴν ἑκάστου.

Ο θεός ημέρα νύχτα, χειμῶνας καλοκαίρι, πόλεμος εἰρήνη, κόρος πείνα, ἀλλάζει δε ὅπως το λάδι που ὅταν αναμιχθεῖ με ἀρώματα ὀνομάζεται σύμφωνα με την μυρωδιά του καθενός.

Θα πλανευτεῖ ὅποιος το πει,
ἢ στοχαστεῖ,
πως τον θεό γνωρίζει.

Καλόκακος εἶναι ο θεός,
ο ἄγνωστος,
μια δίνει ευχές, μια βρίζει.



**67α. Sic(ut) aranea, ait, stans in medio telae sentit, quam cito musca aliquem filum suum corrumpit itaque illuc ce-
lriter currit quasi de fili persectione dolens, sic hominis anima
aliqua parte corporis laesa illuc festine meat quasi impatiens
laesionis corporis, cui firme et proportionaliter iuncta est.**

Όπως μια αράχνη στο κέντρο του ιστού της, μόλις μια μύγα κόβει ένα νήμα του, το αισθάνεται και τρέχει γρήγορα σαν να υπέφερε για το κομμένο νήμα, έτσι και η ψυχή του ανθρώπου, όταν ένα μέρος του σώματος τραυματίζεται, ορμάει προς τα 'κεί σαν να μη μπορεί να υποφέρει τη λαβωματιά του σώματος με το οποίο είναι δεμένη γερά και αρμονικά.

Αίσθηση έχει η ψυχή,
δικτυωτή,
τα πάντα τα αγγίζει.

Κλείσε τα μάτια και θα δεις,
«άνευ αφής»,
πού συ πονάς, γνωρίζει.

68. Καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτὰ (τα ἔθιμα τῆς λατρείας τῶν μυστηρίων) ἄκεα Ἡράκλειτος προσεῖπεν ὡς ἐξακεσόμενα τὰ δεινὰ καὶ τὰς ψυχὰς ἐξάντες ἀπεργαζόμενα τῶν ἐν τῇ γενέσει συμφορῶν.

Και για τούτο σωστά ο Ηράκλειτος αυτά (τα ἔθιμα τῆς λατρείας τῶν μυστηρίων) τα λει «φάρμακα» (τα ἄκεα) γιατί θεραπεύουν φοβερές ασθένειες και ελευθερώνει τις ψυχές από συμφορές τῆς γέννησης (μάλλον εννοεῖ ἐπὶ κτητες μετὰ τῆ γέννησῆ μας ψυχικὲς ἀποκλήσεις και ὄχι τα προπατορικὰ ἀμαρτήματα που λένε οἱ χριστιανοί).

Τα ἀρχαία τα μυστήρια,
τα ιερά,
φάρμακα τῆς ψυχῆς μας.

Τα ἄκεα ἔδιναν γιατροεῖς,
πολλές,
σ' ὅλες τις ἐνοχές μας.



**69. Ἐφ' ἑνὸς ἂν ποτε γένοιτο... ἢ τινῶν ὀλίγων θυσίαι
κεκαθαρμένων παντάπασιν ἀνθρώπων.**

Από ένα... ή από λίγους θα μπορούσαν να γίνουν θυσίες (παρακλήσεις στο θεό) από ανθρώπους ολωσδιόλου ηθικούς.

Τα παρακάλια στους θεούς
και στους βωμούς,
θέλουν χρηστούς ανθρώπους.

Αγνούς λιτούς και δίκαιους,
αδέκαστους,
με θεϊκούς τους τρόπους.

Μα τέτοιοι είναι σπάνιοι,
μόνο «ένιοι»,
ἄνθρωποι ἀπαλλαγμένοι.

Από μολύνσεις της ψυχής,
της ηθικής,
καθόλα καθαρμένοι.

70. Παιδες τὰ ἀθύρματα ἄνδρες γενόμενοι ἀπέρριψαν (τὰ ἀνθρώπινα δοξάσματα.)

Τα παιδιά τα παιχνιδίσματα όταν γίνουν ἄνδρες τα απορρίπτουν. (Οι γνώμες των ἀνθρώπων εἶναι παιδιάστικα παιχνίδια.)

Δοξάσματα φαντάσματα,
μαντέματα,
της πίστης οι κουβέντες.

Σκέψεις που λένε οι συνετοί,
οι λογικοί,
Παρήγορες και ωραίες.

Μοιάζουν σαν των μικρῶν παιδιῶν,
των πιο μωρῶν,
τα κτίσματα στην ἄμμο.

Που κτίζουν πύργους υψηλούς,
φανταστικούς,
μα εἶναι ἀπό ἄμμο!!!

71. Μεμνήσθαι δε και τοῦ ἐπιλανθανομένου ἢ ἡ ὁδὸς ἄγει.

Να θυμάσαι: «αὐτὸν που ξεχνᾶ ἀπὸ πού περνᾶ ὁ δρόμος».

Να μην ξεχνᾶ ποτέ κανείς,
ποτέ, ουδείς,
αυτοὺς τους «πλανεμένους».

Τον δρόμο που αυτοὶ πατοῦν,
πάντα, ξεχνοῦν,
δεν ξέρουν πού πηγαίνουν.

Αυτοὶ σαν γίνουνε πολλοί,
πολύ τρανοί
και πάρουν τα ηνία.

Μωροί, φελλοί, ανισόροποι,
θρησκόληπτοι,
θα γίνει τραγωδία.



72. Ὅτι μάλιστα διηνεκῶς ὁμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι, τούτῳ διαφέρονται, καὶ οἷς καθ' ἡμέρην ἐγκυροῦσι, ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται.

Μ' ὅποιον πάνω ἀπ' ὅλα ἀδιάκοπα συναναστρέφονται, το λόγο, που τα κυβερνάει ὅλα, μ' αὐτόν ἔχουν διαφορές, καὶ ὅσα συναντοῦν κάθε μέρα, τους φαίνονται ξένα.

Εκεῖνος που ἀδιάκοπα,
μεθοδικά,
τη λογικὴ γυρεύει.

Εκεῖνη που μας κυβερνά,
με τὴ φωτιά,
καὶ τὴν ἀλήθεια ξέρει.

Με αὐτὴ σε ρήξη ἐρχεται
καὶ μάχεται,
δεν τὴν καταλαβαίνει.

Καὶ ὅτι γύρο συναντά,
καθημερινά,
ἀγνωστο παραμένει.

73. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ γὰρ καὶ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν.

Δεν πρέπει ούτε να κάνουμε ούτε να μιλάμε όπως όταν κοιμόμαστε· γιατί και τότε νομίζουμε πως κάνουμε και μιλάμε.

Στον ύπνο σου κάνεις και λες,
περιγραφές,
μα ψεύτικες είναι όλες.

Μέσ' τη ζωή τα έργα σου,
τα λόγια σου,
μην είναι όλα «παρόλες».



**74. Οὐ δεῖ (ὡς) παῖδας τοκεῶνων, τοῦτ' ἔστι κατὰ ψιλὸν
καθότι παρελήφμεν.**

Δεν πρέπει να φερόμαστε σαν παιδιά υπό την κηδεμονία
γονέων, δηλαδή απλούστερα, επειδή έτσι τα έχουμε παραλάβει.

Να ακούς τα λόγια των γονιών,
των σοφών!
μαζί τους μην κολλήσεις.

Σαν «πατροκτόνος»* να σκεφτείς,
να δυνηθείς,
μόνος να προχωρήσεις.



* Πατροκτόνος: με τη σημασία της αμφισβήτησης του απογαλακτισμού.

75. Οὐς καθεύδοντας ἐργάτας εἶναι καὶ συνεργοὺς τῶν
ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων.

Οι κοιμισμένοι είναι εργάτες και συνεργοί σ' αυτά που
γίνονται στον κόσμο.

Οι κοιμισμένοι, οι άμυαλοι
και οι κουτοί,
όλοι με όλους όμοια.

Δίνουν το χρώμα στη ζωή
και τη μορφή,
αυτό κρατεί αιώνια.

Αν απορείς για τα στραβά
και τα λειψά,
μάθε το τι συμβαίνει.

Χέρι το χέρι προχωρούν,
δημιουργούν,
ξύπνοι και κοιμισμένοι.

76. Ζῆ πῦρ τὸν γῆς θάνατον καὶ ἀήρ ζῆ τὸν πυρὸς θάνατον, ὕδωρ ζῆ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος.

Ἡ φωτιά ζει το θάνατο της γης κι ο αέρας ζει τον θάνατο της φωτιάς, το νερό ζει τον θάνατο του αέρα και η γη του νερού.

Θνήσκει ἡ γῆ ἰδοὺ τὸ πῦρ!
Τὸ πῦρ,
θεριεύει καὶ κυριαρχεῖ!

Θνήσκει τὸ πῦρ ἰδοὺ ἀήρ!
Ὁ ἀήρ,
θεριεύει καὶ κυριαρχεῖ!

Θνήσκει ἀήρ ἰδοὺ ἡ γῆ!
Ἡ γῆ,
θεριεύει καὶ κυριαρχεῖ!

Καὶ ἄντε φτου ἀπ' τὴν ἀρχή!
Ἡ γῆ,
ΠΑΝΤΑ αὐτὴ κυριαρχεῖ!!!

77. Ὅθεν καὶ Ἡράκλειτον ψυχῆσι φάναι τέρψιν ἢ θάνατον ὑγρῆσι γενέσθαι· τέρψιν δὲ εἶναι αὐταῖς τὴν εἰς γένεσιν πτώσιν· ἀλλαχοῦ δὲ φάναι ζῆν ἡμᾶς τὸν ἐκείνων θάνατον καὶ ζῆν ἐκείνας τὸν ἡμέτερον θάνατον.

Εἶναι τέρψη ἢ θάνατος για τις ψυχές να γίνονται υγρές. Εἶναι τέρψη γι' αυτές η πτώση τους στη γέννηση. Η ζωή μας γεννιέται από το θάνατο των θεών και η ζωή των θεών γεννιέται από το θάνατο μας.

1. Άκου τι λες, Ηράκλειτε,
Εφέσει,
εμείς που τώρα ζούμε.
2. Εἶναι η ψεύτικη ζωή,
η γήινη,
το σώμα τυραννούμε.
3. Με τη θανή χαίρει η ψυχή,
βίβα! θα πει
και εμείς χοροπηδάμε.
4. Θα αναστηθούνε «αι ψυχάι»,
θλίψη ποτέ,
στον Άδη σαν θα πάμε.
5. Οι σύγχρονοί σου, Έλληνες,
οι «Α-σώφρονες»,
σε είχαν παραφράσει.
6. Σε πίστεψαν οι χριστιανοί.
οι «συνετοί»,
και έχουνε «ησυχάσει»!
7. Αν διαψευστείς καλέ σοφέ,
σε λέω καλέ!
Όσοι από μας σε βρούμε.
8. Φυλάγου, γύρισε στη γη,
γιατί εκεί,
θα σε ξυλοκοπούμε!

78. Ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνῶμας, θεῖον δὲ ἔχει.

Ο χαρακτήρας του ανθρώπου δεν κατέχει την αληθινή γνώση, αλλά το θείο την κατέχει.

Ο λόγος είναι η λογική,
η σωστή,
η αληθινή σοφία.

Στην λογική ακουμπά ο θεός,
ο ηθικός,
εμείς στην εικασία.

Τον λόγο κατέχει ο θεός,
ο σιωπηλός,
ο άνθρωπος μιλάει.

Φτιάχνει συχνά νέους θεούς,
ζωγραφιστούς,
στέλνει παλιούς στον Άδη.

**79. Ἀνήρ νήπιος ἤκουσε πρὸς δαίμονος ὄκωσπερ παῖς
πρὸς ἀνδρός.**

Ο ἄνδρας νήπιο ἀποκαλεῖται ἀπὸ τον θεό, ὅπως (ἀκριβῶς)
καὶ το παιδί (νήπιο ἀποκαλεῖται) ἀπὸ τον ἄνδρα.

Νήπια ὅλοι οὖι θνητοί,
οὖι λογικοί,
μπρος στη θεοσοφία.

Ὅμοια σαν τα μικρά παιδιά,
νήπια μωρά,
προς στη πολυγνωσία.

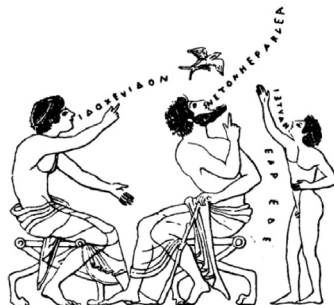


80. Ειδέναι δὲ χρὴ τὸν πόλεμον ἔοντα ξυνόν, καὶ δίκην ἔριν, καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χρεῶν.

Πρέπει να γνωρίζει κανείς ότι ο πόλεμος είναι κοινός και η διχόνοια δικαιοσύνη, και ότι τα πάντα γίνονται σύμφωνα με τη διχόνοια και την ανάγκη.

Φιλονικία πάει να πει,
μας εξηγεί,
«Αγάπη για τη νίκη».

Αν την διχόνοια πολεμάς!
Δίκιο ζητάς!
Ανάγκη η θεία δίκη.



81. Ο Ηράκλειτος είπε: Ο Πυθαγόρας κοπίδων ἐστὶν ἀρχηγός. Ο Τίμαιος είπε: αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον εἶναι τὸν ἀλαζονευόμενον.

Ο Ηράκλειτος, είπε ότι ο Πυθαγόρας, είναι πρωτοπόρος και αρχηγός στους λογοκόπους (ψεύτες και αγύρτες), ενώ αντίθετα, ο Τιμαίος είπε ότι ο Ηράκλειτος είναι ο πρωτοπόρος και ο αρχηγός στους λογοκόπους (ψεύτες και αγύρτες).

Κοπίδας, είναι αισχρή βρισιά,
σαν «ρετσινιά»
λέν' τους γλωσσοκοπάνες.

Όταν μιλούν δυσνόητα
Και σκοτεινά,
τους ασαφείς γραφιάδες.

Όλες ετούτες οι βρισιές,*
οι βαριές,
που μεταξύ τους είπαν.

Ευχόμαστε και ελπίζουμε,
πιστεύουμε,
αληθινές δεν ήταν!

* Βλέπε και επόμενο απόφθεγμα με αύξοντα αριθμό 129.

82. Πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχροὺς ἀνθρώπων γένει συμβάλλειν.

Ο ωραιότερος πίθηκος είναι άσχημος, όταν συγκρίνεται με το γένος των ανθρώπων.

Ο πίθηκος με πίθηκο,
κακάσχημο,
σαν συγκριθεί κομπάζει.

Σαν συγκριθεί με άνθρωπο,
κακόμορφο,
μαϊμού είναι και μοιάζει.



83. Ανθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φα-
νεῖται καὶ σοφία καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν.

Και ο σοφότερος άνθρωπος σε σχέση με τον θεό, πίθηκος
φαίνεται και στη σοφία και στο κάλλος και σε όλα τα άλλα.

Τον άνθρωπο τον πιο σοφό,
με τον θεό,
ἀμα τον παραβάλεις.

Το σώμα του και η όψη του,
η γνώση του,
με πίθηκο θα μοιάζει.



84. Κάματος ἐστι τοῖς αὐτοῖς μοχθεῖν καὶ ἄρχεσθαι.

Κάματος είναι το να μοχθεί κανείς και να εξουσιάζεται
απο τους ίδιους για τους οποίους μάχεται.

Κάματο έχουν όσοι μοχθούν
και αγωνιούν,
για εκείνους που δουλεύουν.

Σαν νοιώσουν πως τους αγνοούν,
τους τυραννούν,
και πιο πολλά γυρεύουν.

Δεν έχεις κάματο αν μοχθείς,
ολημερίς,
για τους αγαπημένους.

Σαν νοιώθεις ότι σε αγαπούν,
και σε τιμούν,
είσαι ευτυχισμένος.

85. Θυμῷ μάχεσθαι χαλεπὸν ὅ τι γὰρ ἂν θέλη, ψυχῆς
ῶνεῖται.

Εἶναι δύσκολο να πολεμά κανείς την καρδιά του· γιατί
αυτό που θέλει, το αγοράζει με ψυχή.

Σαν δεν νικήσεις τον θυμό,
τον άμυαλο,
βαριά θα το πληρώσεις.

Θα κάνεις εκείνο που ποθείς
μα μη θαρρείς,
δεν θα το μετανιώσεις.

Ψυχή που είναι άγωνα,
ανάγωγη,
θυμός την συνεπαίρνει.

Αγκάθια βγάζει που τρυπούν
και τον πονούν
κι εκδίκηση γυρεύει.

86. Ἀλλὰ τῶν μὲν θεῶν τὰ πολλὰ, καθ' Ἡράκλειτον,
ἀπιστὴ διαφυγγάνει μὴ γινώσκεσθαι.

Τα πιο πολλά από τα θεία πράγματα μας ξεφεύγουν
από απιστία, και δεν γίνονται γνωστά.

Ἡ δυσπιστία του σοφού,
του λογικού,
ασφάλεια και ασπίδα!

Ἡ δυσπιστία του μωρού,
του ἀκριτου,
σαν δίκοπη λεπίδα!



87. Βλάχ ἄνθρωπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ.

Ο βλάκας εντυπωσιάζεται με το παραμικρό.

Τον βλάκα «μωροθαύμακτο*»
τον άμαθο
το κάθε τι τρομάζει .

Βλέπει το πούπουλο αετό
και δυνατό,
στέκεται και θαυμάζει.



*Μωροθαύμακτος: Αυτός που σαν το μωρό εντυπωσιάζεται (θαυμάζει ή τρομάζει).

**88. Ταὐτὸ τ' ἔνι ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ (τὸ) ἔγρηγορὸς
καὶ καθεῦδον καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπε-
σόντα ἐκεῖνά ἐστι κἀκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα ταῦτα.**

Το ίδιο πράγμα υπάρχει σε μας, το ζωντανό και το πεθαμένο, το ξύπνιο και το κοιμισμένο, το νέο και το γερασμένο· γιατί αυτά μεταβάλλονται σ' εκείνα και, αντίθετα, εκείνα μεταβάλλονται σ' αυτά.

Πολλά τα αλληλένδετα,
τα σύμμεικτα,
το ένα αλλάζει με άλλο.

Η αϋπνία με ύπνωση,
ανάπαυση,
ο γέροντας με νέο.

Ακόμα και ο θάνατος,
ο φοβερός,
με τη ζωή ζευγάρι.

Έρχεται αυτός, φεύγει η ζωή,
μα η ψυχή
ελεύθερη αριβάρει.

**89. Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἓνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι,
τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεισθαι.**

Για αυτούς που είναι ἐξυπνοί, ο κόσμος είναι ο ἴδιος και κοινός, ενώ γι' αυτούς που κοιμούνται, ο καθένας ζει στον δικό του κόσμο.

Ὅποιοι κοπιάζουν στη ζωή
πολύ,
τον νου τους να γυμνάζουν.

Τον κόσμο σαν παρατηροῦν
κοιτοῦν,
οι γνώμες όλων μοιάζουν.

Ὅσοι το αγύμναστο μυαλό
κοινῶς «νιονιό»,
δεν ἔχουνε κουράσει.

Βλέπουν μα δεν παρατηροῦν
υπνοβατοῦν
και λένε ὅ,τι φτάσει.

**90. Πυρός τε ανταμοιβή τὰ πάντα καὶ πῦρ ἀπάντων
ὄκωσπερ χρυσοῦ χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός.**

Τα πάντα ανταλλάσσονται με τη φωτιά και με τα πάντα η φωτιά, όπως τα εμπορεύματα με το χρυσάφι, και το χρυσάφι με τα εμπορεύματα.

Μοιάζει η φωτιά με το χρυσό,
τον λαμπερό,
ανταλλαγές σαν κάνει.

Δίνει σε όλα τη φωτιά,
την πυρκαγιά,
στάχτες καπνό τα κάνει.

Χωρίς τα καύσιμα καμιά
φωτιά,
ποτέ της δεν θεριεύει.

Χωρίς φωτιά, καμιά αλλαγή,
στη γη,
μεταβολή θα φέρει.

91. Ποταμῶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῶ αὐτῶ.

Δεν μπορείς να μπεις δυο φορές στο ίδιο ποτάμι.

Αν ξαναμπείς σε ποταμό,
ορμητικό,
ίδιος ποτέ δεν είναι.

Κυλάει το γάργαρο νερό,
απ' το βουνό,
και πάντα άλλος είναι.



92. Τὰ Σαπφικὰ μέλη κηλούντα καὶ καταθέλγοντα τοὺς ἀκροομένους. Τὰ Σίβυλλα δὲ ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη.

Ἡ Σάπφω μιλά, με λόγια που κυλούν και θέλγουν τους ακροατές! Ἡ Σίβυλλα, μιλά με λόγια αγέλαστα, αφτιασίδωτα και αμύριστα!

Τα λόγια τα μελωδικά,
τα θελκτικά,
σου προκαλούν μαγεία.

Εύκολα τα κατανοούν
όσοι τ' ακούν
και δίνουν σημασία.

Ενώ τα λόγια τα σοφά,
τα στιβαρά,
θέλουνε ερμηνεία.

Είναι λόγια αμύριστα,
αγέλαστα,
μα έχουνε σοφία.

93. Ὁ ἀναξ, οὐ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει.

Ὁ ἀρχοντας στον οποίο ανήκει το μαντείο στους Δελφούς, οὔτε λέει οὔτε κρύβει, ἀλλὰ μονάχα σημαίνει.

Ὁ μέγας δελφικός χρησμός,
ὁ θεϊκός,
τίποτα δεν μας λέει.

Μα οὔτε κάτι ὁ σοφός,
κρυφός θεός,
μας κρύβει καὶ δεν λέει.

Μόνο μας δείχνει καὶ ζητά,
στοχαστικά
να βρούμε τι σημαίνει.



94. Ἡλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἐρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν.

Γιατί ο ήλιος δεν μπορεί να υπερβεί τα όριά του, αλλιώς θα τον βρουν οι Ερινύες που βοηθούν τη δικαιοσύνη.

Όλα στη φύση πειθαρχούν
και τον τιμούν,
τον άγραφο κανόνα.

Τον ήλιο τον κανοναρχεί,
τον οδηγεί
Φαέθων με το άρμα.

Αν παραβεί τις εντολές,
τις αυστηρές
κι αργεί να βασιλέψει.

Οι ερινύες αγρυπνούν
και σαν τον δουν,
Δίας θα τον παιδέψει.

95. Κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον, ἢ ἐς το μέσον φέρειν
ἢ ἀμαθίην γὰρ ἄμεινον κρύπτειν, ἔργον δὲ ἐν ἀνέσει καὶ
παρ' οἶνον.

Καλύτερα να κρύβεις την αμάθειά σου παρά να τη φανερώσεις. Ἡ είναι προτιμότερο να κρύβεις την αμάθεια, αλλά αυτό είναι δύσκολο όταν γίνεται μέσα στην κραιπάλη και στο μεθύσι.

Σαν δεν γνωρίζεις να σιωπάς,
να μη μιλάς,
μα ποιος να σου το μάθει;

Αφού ο άμαθος λαλεί,
θαρρεί,
πως όλα τα έχει μάθει.

Κανείς τον χαρακτήρα του,
το χούι του,
στο γλέντι δεν θα κρύψει.

Τα ξεσκεπάζει το κρασί,
η ρακή
και το γλυκό μεθύσι.

96. Νέκυες γάρ κοπρίων έκβλητότεροι.

Τα πτώματα των νεκρών πιο πολύ κι από τις κοπριές
πρέπει να τα πετάξει κανείς μακριά.

Τα σώματα είναι κοπριές,
σκέτες βρωμιές,
ο Ηράκλειτος το λέει.

Που δεν αξίζουνε γι' αυτά,
τα ταπεινά,
ποτέ κανείς να κλαίει.

Παρέκβαση του συγγραφέα:

Λάθος κάνεις, Ηράκλειτε,
Θείε-κλεινέ,
κοπριά το σώμα βλέπεις.

Το σώμα δίνει στην ψυχή,
την εκλεκτή,
τη δόξα που την τρέφει!

97. Κύνες γὰρ καταβαῦζουσιν ὧν ἂν μὴ γινώσκωσι.

Τα σκυλιά γαβγίζουν αυτούς που δεν γνωρίζουν.

Ὅπως ο σκύλος αλυχτά,
με ουρλιαχτά,
τον άγνωστο διαβάτη.

Το ίδιο βρίζει ο αμαθής,
ο αδαής,
της γνώσης τον εργάτη.



98. Αί ψυχαὶ ὀσμῶνται καθ' Ἄιδην.

Οι ψυχές οσμίζονται μέσα στον Ἄδη.

Ἡ ὀσφρηση ἔλκει τὴν οσμή,
με οσμή,
σμίγουνε με αγάπη.

Θα βρει στὸν Ἄδη, ἡ ψυχὴ,
ἡ αγνή,
εκείνο που τὴ θάλλπει.

Δεν ἔχει σῶμα ἡ ψυχὴ,
σαν τὴν ευχή,
ἡ οσμή δεν τὴ βαραίνει.

Στέκει μυρίζει και θα βρει,
σαν καρτερεὶ,
αυτὸν που τὴν περιμένει.



99. Εἰ μὴ ἥλιος ἦν, ἔνεκα τῶν ἄλλων ἄστρον εὐφρόνη
ἂν ἦν.

Αν ο ἥλιος δεν υπήρχε, θα ήταν νύχτα παρά τα άλλα
άστρα.

Αν ἔλειπαν οι επτά σοφοί,
αυτοί οι ταγοί,
απ' την παλιά Ελλάδα.

Θα ἔγραφε, τάχα κανείς,
μάλλον, ουδείς,
τη διάσημη «φυλλάδα»;

Ἅλιοι μας εἶναι οι σοφοί
και διακριτοί
και αστέρια οι ἄλλοι ὅλοι.

Σαν τα γκεσέμια παν μπροστά
και θαρρετά,
και πίσω το κοπάδι.

**100. Περίοδος· ὧν ὁ ἥλιος ἐπιστάτης ὧν καὶ σκοπὸς
ὀρίζειν καὶ βραβεύειν καὶ ἀναδεικνύναι καὶ ἀναφαίνειν
μεταβολὰς καὶ ὥρας αἶ πάντα φέρουσι.**

Ο ἥλιος, κύριος και φύλακας των περιόδων, ορίζει,
κατανέμει, φανερώνει και αποκαλύπτει τις μεταβολές και
τις εποχές που φέρουν τα πάντα.

Όλα έχουν ρόλους στη ζωή,
ρόλοι πολλοί,
ο ἥλιος λόγου χάρη.

Ορίζει κάθε εποχή,
με εντολή,
να ακολουθήσει η ἄλλη.

101. Έδιξησάμην έμεωυτόν.

Αναζήτησα τον εαυτό μου.

Πρέπει πολύ να κουραστείς,
σαν θες να βρεις,
ο νους σου τι ζυγίζει.

Μα, προ παντός, να μη βιαστείς
ψάξε να βρεις,
αυτό που του αξίζει.



101α. Ὀφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὠτῶν ἀκριβέστεροι μάρτυρες.

Τα μάτια μάρτυρες ακριβέστεροι ἀπὸ τ' αὐτιά.

Τα μάτια με ἀκρίβεια,
σαφήνεια,
τα γύρω μαρτυροῦνε.

Τα ὠτα μας παραπλανοῦν,
συχνά ἀκούν,
ἤχους που ξεγελοῦνε.

Ὁσφρηση, ἀφή και γεύση μας,
οἱ αἰσθήσεις μας,
κακῶς τις ἀγνοοῦνε.



102. Τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια,
ἄνθρωποι δὲ ἅ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν ἅ δὲ δίκαια.

Για τον θεό όλα τα πράγματα είναι όμορφα, αγαθά και δίκαια· αλλά οι άνθρωποι μερικά πράγματα θεωρούν άδικα και άλλα δίκαια.

Ο δίκαιος, ο αγαθός,
καλός θεός
και η φύση αυτά «κελεύουν».

Στα ψάρια αλληλοφάγωμα
και σύννομα,
στα ζα να μακελεύουν.

Ο άνθρωπος, ο «ηθικός»,
ο πονηρός,
σόφισμα βρήκε λέει.

Τα ζώα όλα τα αγαπά,
αλλά ζητά,
μπριζόλα σιτεμένη!

Και σαν υποκριτής κρατά,
τα χαλαρά,
λουριά σκύλου στο χέρι.

Αυτά τα βλέπει ο διάβολος,
ο τρίβολος,
και μας κρατά στο χέρι!

103. Ξυνὸν γὰρ ἀρχὴ καὶ πέρας ἐπὶ κύκλου περιφερείας.

Σε ἓναν κύκλο, κάθε σημεῖο εἶναι ταυτόχρονα καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος.

Ὅταν σε κύκλο μέσα μπεις,
δεν θα τη βρεις,
την ἀκρὴ πού ἀρχίζει.

Ὅλα ἓνας κύκλος στη ζωὴ,
χωρὶς ἀρχή,
αειφορεῖ καὶ ορίζει.



104. Τίς γὰρ αὐτῶν νόος ἢ φρήν; δῆμων ἀοιδοῖσι πείθονται καὶ διδασκάλῳ χρείωνται ὁμίλῳ οὐκ εἰδότες ὅτι «οἱ πολλοὶ κακοί, ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί».

Γιατί ποιος είναι ο νους τους ή η φρόνησή τους; Πείθονται απ' τους τραγουδιστές του λαού και παίρνουν τον όχλο για δάσκαλό τους, χωρίς να ξέρουν ότι «οι πολλοί είναι κακοί και οι καλοί λίγοι».

Θα πούμε φρόνιμο αυτόν,
τον άμυαλο,
που τους πολλούς πιστεύει;

Ακούει τους τραγουδιστές,
διασκεδαστές,
κι δάσκαλους τους λέει!



105. Ηράκλειτος αστρολόγον φησὶ τὸν Ὅμηρον. «Μοίραν δε ου τίνα φημι πεφυγμένον ἔμμεναι ἀνδρῶν».

Ο Ηράκλειτος λέει τον Όμηρο αστρολόγο, επειδή ο Όμηρος είπε: «Κανείς άνθρωπος, λέω, δεν ξεφεύγει από τη μοίρα του».

Σαρκάζει ο Ηράκλειτος,
ο λογικός,
τον λέει αστρολόγο.

Τον Όμηρο τον ποιητή,
τον υμνητή,
που λέει τέτοιο λόγο:

«Ότι τα αστέρια μαρτυρούν,
σαν τους ζητούν,
της τύχης μας τον δρόμο.»

Σωστά τώρα ο Ηράκλειτος,
ο λογικός,
τον Όμηρο κολάζει.

Ποτέ δεν πρέπει ο νουνεχής,
ο ευφυής
τα άστρα να διαβάζει.

106. Περί δ' ἡμερῶν ἀποφράδων εἴτε χρή τίθεσθαί
τινας εἴτε ὀρθῶς Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσίοδῳ τὰς μὲν
ἀγαθὰς ποιουμένῳ, τὰς δὲ φαύλας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν
ἡμέρας ἀπάσης μίαν οὖσαν, ἐτέρνωθι διηπόρηται.

Ο Ηράκλειτος επέπληξε τον Ησίοδο που άλλες μέρες τις κάνει καλές κι άλλες κακές, για την άγνοιά του ότι μια είναι η φύση κάθε μέρας. Κάθε μέρα είναι όμοια με όλες τις άλλες.

Ο Ηράκλειτος κυριολεκτεί,
μα αδικεί,
Ἡσίοδο κολάζει.

Εγώ προτείνω για τους δύο,
συμβιβασμό,
αυτό θαρρώ ταιριάζει.

Για αποφράδα αν μιλά,
μέρα κακιά,
την τύχη παραφράζει.

Καθένας δείχνει το σωστό,
ορθά σοφό,
το ένα και το άλλο μοιάζει.

107. Κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὄτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων.

Τα μάτια και τα αυτιά είναι κακοί μάρτυρες για ανθρώπους που έχουν βάρβαρες ψυχές.

Αυτιά και ματιά σαν κοιτούν,
τα μαρτυρούν,
στον νου που κυβερνάει.

Κι εκείνα βλέπουν κι αγροικούν,
κατανοούν,
ὅ,τι η ψυχή αγαπάει.



108. Ὅκόσων λόγους ἤκουσα, (Πυθαγόρα, Ὀμηρο
Ἡσίοδο, Ξενοφάνη, κ.λ.π.) οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐς τοῦτο,
ὥστε γινώσκειν ὅτι σοφόν ἐστὶ πάντων κεχωρισμένον.

Ἀπ' ὅσων τα λόγια ἀκουσα, (Πυθαγόρα, Ὀμηρο Ἡσίοδο,
Ξενοφάνη, κ.λ.π.) κανεῖς δε φτάνεισε τούτο, να αναγνωρίσει,
δηλαδή, πως το σοφό είναι ἀπ' ὅλα χωρισμένο.

Ἐνας και μόνος ο σοφός
και ἀγνώστος,
που ξέρει την ἀλήθεια.

Ο πλάστης που ἐπλασε «ημάς»
και τους «υμάς»,
κι ἐκρούψε την ἀλήθεια.

Αυτός προϋπάρχει μοναχός
και οδηγός,
και ἀπό ὅλα ξεχωρίζει.

Αυτό είναι μόνον, το σοφό,
το θεϊκό,
Ἡράκλειτος ορίζει.

Ο Πυθαγόρας, ο Ὀμηρος
ο Ἡσίοδος,
ο Ξενοφάνης και λοιποί.

Πώς το σοφό, ξεχωριστό,
και μοναχό,
δεν το ἔχουν αυτοί πει!

109. Κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον ἢ ἐς τὸ μέσον φέρειν.

Εἶναι προτιμότερο να κρύβεις την ἀμάθεια, παρά να την αποκαλύπτεις παντού.

Ἄνθρωπος που ατύχησε,
δυστύχησε,
το νου του να γυμνάσει.

Να εἶναι σεμνός και φρόνιμος,
ευγενικός,
γελοίος αν κομπάζει.

Ο ἀνόητος, ο ἀμαθής,
ο ἀδαής,
αν εἶναι και προπέτης.

Ὅτι να κάνει δεν μπορεί,
για θα κρυφτεί,
τα λόγια του καθρέφτης.



110. Άνθρώποις γίνεσθαι όκόσα θέλουσιν ούκ άμεινον.

Για τους ανθρώπους δεν είναι το καλύτερο να γίνονται
όσα θέλουν.

Θέλω το άσπρο, λέω εγώ,
λευκό,
το μαύρο, λέει ο άλλος.

Μαυρόασπρο είναι τα δυο,
θολά,
σκούρα ούτως ή άλλως.

Ψήφο δίνω στη βούληση,
τη θέληση,
σαν εξηγεί τι θέλει.

Μα, ο θνητός, είναι ατελής,
ελλιπής,
δεν ξέρει τι γυρεύει.



111. Νοῦσος ὑγίειν ἐποίησεν ἤδὲ καὶ ἀγαθόν, λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπαισιν.

Η αρρώστια κάνει την υγεία ευχάριστο και καλό πράγμα,
η πείνα το χορτασμό, η κούραση την ανάπαυση.

Τη νόσο εἶδε ο ἀγαθός,
καλὸς θεός
καὶ ἐφτιαξε τὴν υγεία.

Τὴν πείνα κι ἐφτιαξε φαῖ,
αρνὶ γιαχνί,
στον κόπο ὑπνηλία.



**112. Σωφρονεῖν ἀρετὴ μεγίστη, καὶ σοφίη ἀληθεῖα
λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαΐαντας.**

Η σωφροσύνη είναι η πιο μεγάλη αρετή, και η σοφία του να λες την αλήθεια και να πράττεις σύμφωνα με τη φύση, ακούγοντάς την.

Η φύση είναι δάσκαλος,
καλός,
διδάσκει και μαθαίνεις.

Η φρόνηση είναι αρετή,
με προσοχή,
τη λογική γυρεύεις.

Η σωφροσύνη αρετή,
καλή,
τι πράττεις να προσέχεις.

Και η σοφία τα αληθή,
τα μη ψευδή
σου δείχνει να διαλέξεις.

113. Εὐνὸν ἔστι πᾶσι τὸ φρονέειν.

Ἡ φρόνηση εἶναι στη διάθεση ὅλων των ανθρώπων.

Ἡ φύση ἔχει τους θνητούς,
τους τυχερούς,
απλόχερα προικίσει.

Ὅλους με φρόνηση, αρκετή,
σ' ὅλους κοινή,
ο νους να κυβερνήσει.



114. Ἐὐν νόῳ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῶ πάντων, ὅκωσπερ νόμῳ πόλις, καὶ πολὺ ἰσχυροτέρως· τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι ὑπὸ ἐνὸς τοῦ θείου· κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὀκόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται.

Εκείνοι που μιλούν με νου πρέπει να στηρίζονται σ' αυτό που είναι κοινό στα πάντα, όπως ακριβώς μια πόλη πρέπει να στηρίζεται στον νόμο της, και με περισσότερη δύναμη ακόμα. Γιατί ὅλοι οι ανθρώπινοι νόμοι τρέφονται από τον ένα, τον θεϊκό· γιατί αυτός κυριαρχεί όσο ακριβώς θέλει, επαρκεί για τα πάντα και περισσεύει.

Στη λογική να στηριχτείς,
μπορείς,
τον νου σου να γυμνάξεις.

Σε κάθε πίστη αυστηρός
και σκεφτικός,
τα πάντα να εξετάξεις.

115. Ψυχῆς ἐστι λόγος ἑωυτὸν αὖξων.

Στην ψυχή ανήκει ο λόγος που αυξάνει απ' τον εαυτό του.

Το σώμα μας είναι ορατό,
αυτό εδώ,
την όψη του μας δείχνει.

Μα η ψύχη μας άφαντη,
πάντα κρυφή,
ο λόγος την προδίδει.

Ο λόγος μοιάζει του θεού,
του άγνωστου,
ψυχή-λόγος θεριεύει.

Αυξάνει, δεν έχει σύνορα,
στα πέρατα,
εικάζει, ψάχνει, λέει!



116. Ἀνθρώποισι πᾶσι μέτεστι γινώσκειν ἑωυτοὺς καὶ σωφρονεῖν.

Σέ όλους τους ανθρώπους έχει δοθεί η αυτογνωσία και η σωφροσύνη.

«Γνώθι σαυτόν», είναι ρητό,
σημαντικό,
τα λόγια του να ακούσεις.

Δίνει σε σένα συμβουλή,
ρητά ορθή,
εσένα να γνωρίσεις.

Τον χρόνο σου, μην σπαταλάς.
χάρη παιδιάς,
υγεία να προσέχεις.

Αγάπη για όλους στην καρδιά,
φθόνο μακριά,
νου λογικό να έχεις.



**117. Ἀνὴρ ὁκόταν μεθυσθῆ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνή-
βου σφαλλόμενος, οὐκ ἐπαῖων ὄκη βαίνει, ὑγρὴ τὴν
ψυχὴν ἔχων.**

Ένας άντρας, όταν μεθύσει, αφήνεται να οδηγείται
από ένα ανήλικο παιδί: παραπατάει χωρίς να ξέρει πού
πηγαίνει, γιατί έχει υγρή ψυχή.

Ο οίνος ο αγαπητός,
ο ανέρωτος,
κρυφό κακό κρατάει.

Όποιος το μέτρο δεν κρατά,
χάνει μυαλά,
μωρό παιδί τον κάνει.



**118. Αύγη ξηρή σοφωτάτη και άριστη, (ἢ μάλλον):
Αύγη ψυχή σοφωτάτη και άριστη.**

Λάμψη (στο βλέμμα) ξηρή ψυχή η πιο σοφή και άριστη
είναι.

Η ξηρή ψυχή είναι σοφότατη και άριστη.

Λάμψη έχει το βλέμμα σου,
στα ματιά σου,
με την ψυχή σου μοιάζει.

Σαν την αυγή την άριστη,
τη φωτεινή,
σοφή και της ταιριάζει.



119. Ἡθος ἀνθρώπων δαίμων.

Ο χαρακτήρας του ανθρώπου είναι ο θεός που τον οδηγεί.

Ο χαρακτήρας που έφτιαξες,
που διάλεξες,
καράβι που σε πάει.

Και στο πηδάλιο ο θεός,
νους πλοηγός,
αυτός το κυβερνάει.



**120. Ἡοῦς καὶ ἐσπέρας τέρματα ἡ ἄρκτος καὶ ἀντίον
τῆς ἄρκτου οὗρος αἰθρίου Διός.**

Της αυγῆς και της εσπέρας, τέρματα η ἄρκτος και ἀπέ-
ναντι στην ἄρκτο, το ὄριο, του λαμπεροῦ Δία.

Ἡ Ἄρκτος και ο πολικός,*
ακίνητος και φανερός,
τη νύχτα και τη μέρα.

Μα ο Δίας ο λαμπρότατος,
κινεῖται πάντα ως αετός,
χάνεται στον αέρα.

* Οἱ αστερισμοί Ἄρκτου και Διός κείνται ἀπέναντι.

121. Ἄξιον Ἐφεσίοις ἠβηδὸν ἀπάγξασθαι πᾶσι καὶ τοῖς ἀνήβοις τὴν πόλιν καταλιπεῖν, οἵτινες Ἐρμόδωρον ἄνδρα ἑωυτῶν ὀνήσιτον ἐξέβαλον φάντες· ἡμέων μηδὲ εἰς ὀνήσιτος ἔστω, εἰ δὲ μὴ, ἄλλη τε καὶ μετ' ἄλλων.

Ὅλοι οι ενήλικες Εφέσιοι θα ἔπρεπε να κρεμαστούν και ν' αφήσουν την πόλη τους στους ανήλικους, γιατί εκείνοι ἔδιωξαν τον Ερμόδωρο, τον πιο ἄξιο άντρα, λέγοντας: «Κανείς από μας ας μην είναι ο πιο ἄξιος. Ειδεμή, ας πάει αλλού και με ἄλλους».

Τον ἄξιο Ερμόδωρο,
τον ἄριστο,
αυτοὶ περιφρονούμε.

Ὅλοι οι εφέσιοι ἄρρενες,
οι ἄφρονες,
πρέπει να κρεμαστούνε.

Ανόητοι δεν δέχονται,
ανέχονται,
καλύτερό τους ἄλλο.

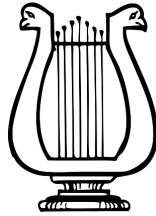
Εξοστρακίζουν τον σωστό,
τον ηθικό,
τον στέλλουνε στον διάολο.

122. Αγκιβασίην*.

Προσέγγιση με αγωνιώδη αμφισβήτηση.

Αγκιβασίην! Λέξη σοφή!
μας εξηγεί:
Προσέγγιζε με τάξη.

Να αμφισβητείς, να αγωνιάς,
σιμά να πας,
σαν κρίνεις κάθε πράξη.



* Σούδα, λέξη [αμφισβατείν {ένιοι το [αμφισβητείν. [Ίωνες δε και [αγκιβασίην] Ηράκλειτος.

Αγκιβασίην- μεταφ. Προσέγγιση με αγωνιώδη αμφισβήτηση.

123. Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ.

Η φύση αγαπά να κρύβεται.

Η αλήθεια, πάντα κρύβεται,
δεν φαίνεται,
εύκολα από τον καθένα.

Σαν παίζει φύση το κρυφό,
θέλει εσύ, θέλει κι εγώ,
τα μάτια μας δεμένα.



124. Ὡσπερ σάρμα εἰκῆ κεχυμένων ὁ κάλλιστος, φησὶν Ἡράκλειτος, ὁ κόσμος.

Ο πιο όμορφος κόσμος είναι σαν σωρός χυμένα σκουπίδια.

Ο όμορφος ο ουρανός,
ο έναστρος,
αστέρια σαν σκουπίδια.

Ο νους μας τον τακτοποιεί,
τον διακοσμεί.
με Αστερισμούς, στολίδια.

Η φύση έχει ανάκατα,
ακατάστατα,
ζιζάνια και άνθη.

Μα ο ζωγράφος προσπαθεί,
τάξη να βρει,
διαλέγοντας τα άνθη.

125α. Καὶ ὁ κυκεῶν δίσταται [μὴ] κινούμενος.

Ακόμα και ο χυλός κόβει όταν δεν ανακατεύεται.

Το ρει που πάντα ρει στη γης,
τη στρογγυλή,
ζωή αυτό της δίνει.

Και ο ανακάτωτος χυλός,
σαν μείνει αργός,
κόβει, νερό θα γίνει!



125β. Μὴ ἐπιλίποι ὑμᾶς πλοῦτος, «ἔφη,» Ἐφέσιοι, ἴν' ἐξελέγχοισθε πονηρευόμενοι.

Ποτέ να μη σας λείψει ο πλούτος, Εφέσιοι, για να βγαίνει στη φόρα η πονηριά σας.

Ο πλούτος με υπερβολή,
πολύ χλιδή,
ἔξη είναι κακία.

Ο πλούτος ἔχει πονηριά,
κατεργαριά,
κακία και βλακεία.

Ο πλούσιος που ἔχει μυαλό,
ευεργετικό,
μνήμες καλές αφήνει.

Τους πλούσιους Εφέσιους,
ενήλικους,
η πονηριά προδίνει.

Ο Ηράκλειτος περίλυπος
και καυστικός,
αυτά γί' αυτούς διαδίδει.

**126. Τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὑγρὸν αὐαίνε-
ται, καρφαλέον νοτίζεται.**

Τα ψυχρά θερμαίνονται, το θερμό ψύχεται, το υγρό ξε-
ραίνεται, το στεγνό δροσίζεται.

Το κρύο το θερμαίνουμε,
ζεσταίνουμε,
η ξέρα νερό θέλει.

Σαν καίει το κρυνόμε,
παγώνουμε,
βρεγμένο, το στεγνώνει.

Είναι ο νόμος ο κρυφός,
ο φυσικός,
έτσι αυτός τα θέλει.

Όλα σαν κύκλος να κυλούν,
συγκοινωνούν,
ζέστη κρύο και στέγνη.

126α. Κατὰ λόγον δὲ ὥρέων συμβάλλεται ἑβδομάς
κατὰ σελήνην, διαιρεῖται δὲ κατὰ τὰς ἄρκτους, ἀθανάτου
μνήμης σημεῖω.

Σύμφωνα με τον νόμο των ετών, η εβδομάδα ενώνεται με
τη σελήνη, αλλά διαιρεῖται με τις ἄρκτους, τα δυο σημεῖα της
αθάνατης μνήμης.

Τον ημεροδείκτη της ζωής,
καθημερινής,
Σελήνη τον ορίζει.

Και η Ἄρκτος στέκει, στον βορρά
και δεν ξεχνά,
τα ἔτη καθορίζει.



127. Ὁ Αὐτὸς πρὸς Αἰγυπτίους ἔφη· εἰ θεοὶ εἰσιν, ἵνα τι θρηνεῖτε αὐτοὺς; εἰ δὲ θρηνεῖτε αὐτοὺς, μηκέτι τούτους ἡγεῖσθε θεοὺς.

Ὁ Ἡράκλειτος εἶπε στους Αἰγυπτίους: «Ἄν εἶναι θεοί, γιατί τους θρηνεῖτε; Ἐάν τους θρηνεῖτε, μην τους θεωρεῖτε πια θεούς».

Εἶναι θεός, λέτε αὐτός,
σοφός,
μα σεις δεν τον ρωτάτε.

Για να σας δώσει συμβουλές,
καλές,
πώς να τον προσκυνάτε.



128. Ὅτι Ὁ Ηράκλειτος ὀρώωντοὺς Ἕλληνας γέρα τοῖς δαίμοσιν πονέμοντας εἶπεν· δαιμόνων ἀγάλμασιν εὐχονται οὐκ ἀκούουσιν ὥσπερ ἀκούοιεν, οὐκ ἀποδιδούσιν, ὥσπερ οὐκ ἀπαιτοῖεν.

Ο Ηράκλειτος, βλέποντας τους Έλληνες να προσφέρουν δώρα στους θεούς, είπε: «Προσεύχονται στα αγάλματα των θεών σαν να μπορούσαν να τους ακούσουν, ενώ δεν τους ακούνε, δεν δίνουν, όπως και δεν μπορούν τίποτα να ζητήσουν».

Πελεκητούς – ζωγραφιστούς,
ψευτο-θεούς,
όλοι τους προσκυνάνε.

Εκείνοι όμως δεν μιλούν,
ούτε ακούν,
τίποτα δεν ζητάνε.

Σαν είναι οι θεοί κουφοί,
βουβοί,
χρόνο μη σπαταλάτε.

Τα δώρα, λέει ο Ηράκλειτος,
ο άθεος,
άδικα τα πετάτε!

129. Πυθαγόρης Μνησάρχου ιστορίην ἤσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφὰς ἐποίησατο ἑωυτοῦ σοφίην, πολυμαθίην, κακοτεχνίην.

Ο Πυθαγόρας, ο γιος του Μνησάρχου, άσκησε περισσότερο απ' όλους τους ανθρώπους την έρευνα, και αφού διάλεξε τούτες τις γραφές, έκανε μ' αυτές μια δική του σοφία: πολυμάθεια, κακοτεχνία.

Ο Πυθαγόρας, συγγραφεύς,
κακός γραφεύς,
με συρραφές εγίνει.

Κακότεχνος – πολύγραφος,
πολύμαθος,
Ηράκλειτος έτσι κρίνει.

Παρέκβαση του συγγραφέα:

Κακολογία όποιος πει,
να το σκεφτεί,
είναι κατακριτέα.

Γί αυτό και τον Ηράκλειτο,
ο Νίκαιος,*
τον έλουσε χυδαία.

* Βλέπε προηγούμενο απόφθεγμα νο 81.

130. Non convenit ridiculum esse ita, ut ridiculus ipse videaris, Heraclitus dixit.

Δεν πρέπει να αστειεύεται κανείς, σε σημείο, που ο ίδιος να γίνεται γελοίος, έλεγε ο Ηράκλειτος.

Κάνε το χιούμορ σου λεπτό,
λιτό,
με τέχνη πες το αστείο.

Αν δεν τα πεις αυτά σωστά,
και καθαρά,
σε κάμνουνε γελοίο.



131. Οἷσις προκοπῆς ἐγκοπὴν.

Ἡ ἐπαρση εἶναι ἐμπόδιο τῆς προκοπῆς.

Σαν πάρουν ἀέρα τα μυαλά,
τα λιγοστά,
ἡ προκοπή πετάει.

Τα ξέρει όλα, λέει πολλά,
παραλογά
καὶ τὴ ζωὴ χαλάει.



132. Τιμαὶ θεοὺς καὶ ἀνθρώπους καταδουλοῦνται.

Οι τιμές υποδουλώνουν θεούς και ανθρώπους.

Αν στη ζωή ζητάς τιμές,
με υπερβολές,
σε βάζουν σε μπελάδες.

Θα σκύβεις κάτω το κορμί,
στη γη,
θα κανείς τεμενάδες.



133. Άνθρωποι κακοὶ ἀληθινῶν ἀντίδικοι.

Οι κακοὶ ἄνθρωποι εἶναι εχθροὶ ἐκείνων που λένε την ἀλήθεια.

Οι ἀδικοι, οι παράλογοι,
οι ἄνομοι,
Πάντα ἀντιδικούνε.

Με ἐκείνους που το ἀληθινό,
το ὀρθό,
το ἐντίμο ποθούνε.



134. Ηράκλειτος έλεγεν την παιδείαν έτερον ήλιον είναι τοις πεπαιδευμένοις.

Ο Ηράκλειτος έλεγε πως η παιδεία είναι άλλος ένας ήλιος για τους μορφωμένους.

Ο Ηράκλειτος τα παίνεψε
και θαύμασε,
τον ήλιο και τη γνώση.

Ο Ήλιος σου δείχνει τι να δεις,
τι να θωρείς
και στα εξηγεί η γνώση.



135. Συντομωτάτην ὁδὸν ἔλεγεν εἰς εὐδοξίαν τὸ γενέσθαι ἀγαθόν.

Ο συντομότερος δρόμος για ν' αποκτήσεις καλή φήμη είναι το να γίνεις καλός.

Οι ἄνθρωποι οἱ ἀγαθοί,
οἱ καλοί,
πολύ εἶναι δοξασμένοι.

Γιατί ο φθόνος χάνεται,
σβήνεται,
ὅταν κανεῖς πεθαίνει.

Και ἔτσι αἰωνία, σε αὐτούς,
τους ἐκλεκτούς,
ἡ φήμη παραμένει.

(«Αγαθοὶς ἄνδρασι, μείζων ο μετὰ θάνατον...» *Επιτάφιος Περικλή*, 433 π.Χ.)

136. Ηρακλείτου· ψυχαι ἀρηίφατοι καθαρώτεροι ἢ ἐνὶ νούσοι.

Κατὰ τον Ηράκλειτο, οι ψυχές που πέσανε μαχόμενες
εἶναι καθαρότερες ἀπό εκείνες που κύλησαν σ' αρρώστιες.

Οι ανάπηροι στον πόλεμο
και οι νεκροί,
εἶναι ευλογημένοι.

Αυτούς ζηλεύουν οι άρρωστοι,
οι παράλυτοι,
οι κακοπαθημένοι.



137. Ἔστιν εἰμαρμένα πάντα.

Ὅλα εἶναι γραμμένα.

Ὅσα συμβαίνουν γύρω σου
και πάνω σου,
κάπου εἶναι γραμμένα.

Του πεπρωμένου τη φυγή,
εδώ στη γη,
δεν ημπορεῖ κανένας.



138. Ποίην τίς βίοτιο ταμοῖ τριβον.

Ποιο δρομο ζωής να χαράξει κανείς.

Πώς να χαράξω μια ζωή;
Αρμονική;
Ρητορικά ερωτάω.

Ψάξε με κόπο, θα σου πω,
παίρνει καιρό,
με λογική απαντάω.

Κι αν βρεις τον δρόμο τον σωστό,
τον ομαλό, τον τυχερό,
αυτό συχνά αλλάζει.

Φαίνεται η τύχη στη ζωή,
ευεργετεί και τιμωρεί,
τα πάντα αυτή χαράζει!



**139. Ἐπειδὴ φασὶ τινὲς εἰς ἀρχὰς κεῖσθαι τὰ ἄστρον
...μέχρι οὐ ἔθέλει ὁ ποιήσας αὐτά.**

Ἡ ἐπιρροή των ἀστρων στον κόσμο φτάνει μόνο μέχρι
ἐκεῖ που ὁ δημιουργός τους ἐπιτρέπει.

Οἱ ἀστερισμοὶ μας ἀγνοοῦν,
ἀδιαφοροῦν,
πιο δρόμο θα διαβούμε.

Οὔτε ὁ λέων οὔτε ὁ ἰχθύς.
Κανεῖς ,ουδεῖς,
τὴ μοῖρα μας θα πούνε.

Οἱ ἀστρολόγοι με πλαστές,
μύριες γητιεῖς,
κάνουνε εἰκασίες.

Καὶ ὁ σοφὸς δημιουργός,
γελά βουβός,
με τὶς ἀνοησίες.

Τὰ ἀστέρια ἀν κάποτε μας πουν,
σαν ρωτηθoύν,
στοὺς Ἀστρο-Νόμους θα το πουν.

Με Ἀστρο-Λόγους δὲν μιλoύν,
περιφρονoύν,
οἱ ἀφελεῖς το ἀγνοοῦν.

140. Μή λάλει πρὸς ἡδονήν.

Να μη μιλάς μόνο και μόνο επειδή αυτό σε ευχαριστεί.

Να μη μιλάς ούτε να ακούς,
λόγους κενούς,
που μόνο εσένα αρέσουν.

Βούτα τη λέξεις στο μυαλό,
το λογικό
και αυτές θα ρητορεύσουν.



141. Τά πάντα ρεῖ καὶ οὐδέν μένει.

Τα πάντα μεταβάλλονται, τίποτα αναλλοίωτο.

Τα πάντα ρει, πάνω στη γη
και στη ζωή,
το ρει τα πάντα αλλάζει.

Το ρει, γκρεμίζει και χαλά,
ρέει, κυλά
και πάλι τάξη βάζει.



142. Απόντι μή μάχου.

Μη μάχεσαι κάποιον που δεν είναι παρών.

Μη κάνεις πόλεμο με αυτόν
που είναι απών,
σχολιάζεις και τον βρίζεις.

Βρισιές σαν μπούμερανγκ πετάς,
δες ποιον κτυπάς
και αυτο-τραυματίζεις!

Σαν λείπει αυτός που πολεμάς,
ίσκιο κτυπάς
και αερολογίζεις.



143. Ήδονήν, μέγιστον κακοῦ δέλεαρ.

Η ηδονή είναι δόλωμα για τα πιο μεγάλα κακά.

Αχ, ηδονή αδούλωτη,
μαργιόλικη
και δόλωμα μεγάλο.

Κρύβεσαι μέσα στο κακό,
το σκοτεινό
και έτσι με κάνεις σκλάβο.



144. Τὸ πρῶν εἶναι τὸ ξεκίνημα τῆς νύχτας.

Ἡ γέννηση εἶναι τὸ ξεκίνημα τοῦ θανάτου.

Ἡ νύχτα ξεκινάει νωρίς,
πρῶν, εὐθύς,
ὅταν ἡ μέρα φέξει.

Καὶ ὁ θάνατος κάθε στιγμῆ,
σφουρηλατεῖ,
τὸ σῶμα κι ὅσο ἀντέξει.





Περιεχόμενα*

Πρόλογος	7
Εισαγωγή	9
1. Του δε λόγου τούδ' εόντος (,)αεί(,)* αξύνετοι γίνονται άνθρωποι, και προσθεν ή ακουσαι και ακούσαντες το πρώτον, γινομένων γαρ πάντων κατά τον λόγον.	21
2. Τοῦ λόγου δ' εόντος ξυνοῦ ζώουσιν οί πολλοί ώς ἰδίαν ἔχοντες φρόνησιν.	22
3. (Περί μεγέθους ἡλίου) εὖρος ποδός ἀνθρωπέιου.	23
4. Si felicitas esset in delectationibus corporis, bovesfelices diceremus, cum inveniant orebum ad comedendum.	24
5. Καθαίρονται δ' ἄλλω αἵματι μαινώμενοι οἷον εἴ τις εἰς πηλὸν ἐμβὰς πηλῶ ἀπονίζοιτο· μαίνεσθαι δ' ἂν δοκοίη, εἴ τις αὐτὸν ἀνθρώπων ἐπιφράσαιτο οὕτω ποιέοντα.	25
6. (Ὁ ἥλιος οὐ μόνον, καθάπερ ὁ Ἡράκλειτός φησι, νέος ἐφ' ἡμέρη (ἐστίν, ἀλλ' αἰεὶ νέος συνεχῶς) ... ἄπτεται καὶ σβέννυται.	26
7. Εἰ πάντα τὰ ὄντα καπνὸς γένοιτο, ῥῖνες ἂν διαγνοῖεν.	27
8. Τὸ ἀντίξουν συμφέρον καὶ ἐκ τῶν διαφερόντων καλλίστην ἄρμονίαν καὶ πάντα κατ' ἔριν γίνεσθαι.	28
9. Ἐτέρα γὰρ ἵππου ἡδονὴ καὶ κυνὸς καὶ ἀνθρώπου, ὄνου σύρματ' ἂν ἐλέσθαι μᾶλλον ἢ χρυσὸν· ἡδίων γὰρ χρυσοῦ τροφή ὄνοις.	29
10α. Ἡ φύσις γλίχεται καὶ ἐκ τούτων ἀποτελεῖ τό σύμφωνον, οὐκ ἐκ τῶν ὁμοίων. Ὡσπερ ἀμέλει τό ἄρρεν συνήγαγε	

*Ἡαρίθμηση των ρητῶν ἔχει γίνεῖαπό πολλούς, στην παρῶσα διερμηνεία ακολουθεῖται η αρίθμηση του καταλόγου των εκδόσεων «Κάκτος».

- πρός τό θήλυ καί οὐχ ἑκάτερον πρὸς τό ὁμόφυλον
καί τήν πρώτην ὁμόνοιαν διὰ τῶν ἐναντιῶν συνήψεν,
οὐ διὰ τῶν ὁμοίων. 30
- 10β. Συνάψεις ὅλα καί οὐχ ὅλα, συμφερόμενον
διαφερόμενον, συναῖδον διαῖδον, καί ἐκ πάντων
ἐν καί ἐξ ἑνὸς πάντα. 31
- 11α. Τῶν τε ζῶων τά τε ἄγρια καί ἡμερα, τά ἐν ἀέρι ὕδασι καί γῆ,
τοῦ θεοῦ πειθόμενα θεσμοῖς. Ὅλα πληγίη νέμεται. 32
- 11β. Πᾶν γὰρ ἐρπετόν πληγίη νέμεται. 33
12. Ἡράκλειτος·βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσαι, ὅτι αἱ ψυχαὶ
ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ αἰεὶ γίνονται, λέγων
ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καί ἕτερα
ὑδάτα ἐπιρῶει· καὶ ψυχαὶ δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. 34
- 13α. Δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μῆτε ῥυπᾶν μῆτε αὐχμεῖν μῆτε
βορβόρω χαίρειν καθ' Ἡράκλειτον. 35
- 13β. Δεῖ γὰρ τὸν χαρίεντα μῆτε ῥυπᾶν μῆτε αὐχμεῖν μῆτε
βορβόρω χαίρειν καθ' Ἡράκλειτον. Ὑεσ βορβόρω ἡδονταὶ
μᾶλλον ἢ καθαρώ ὕδατι. 36
14. Τίσι δὴ μαντεύεται Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος; νυκτιπόλοις,
μάγοις, βάρκχοις, λήναις, μύσταϊς· τούτοις ἀπειλεῖ
τὰ μετὰ θάνατον, τούτοις μαντεύεται τὸ πῦρ· τὰ γὰρ
νομιζόμενα κατ' ἀνθρώπους μυστήρια ἀνιερωστὶ μυεῖται. 37
15. Εἰ μὴ γὰρ Διονύσω πομπὴν ἐποιοῦντο καὶ ὕμνεον ἄσμα
αἰδοίοισιν, ἀναιδέστατα εἴργαστ' ἂν· ὡντὸς δὲ Αἰίδης
καὶ Διόνυσος, ὄτεφ μαίνονται καὶ ληναῖζουσιν. 38
16. Το μὴ δυνόν ποτε πῶς αν τις λάθοι. 39
17. Οὐ γὰρ φρονέουσι τοιαῦτα πολλοί, ὀκόσοι ἐγκυρεῦσιν,
οὐδὲ μαθόντες γινώσκουσιν, ἐωυτοῖσι δὲ δοκέουσι. 40
18. Ἐὰν μὴ ἔλπηθαι ἀνέλπιστον οὐκ ἐξευρήσει, ἀνεξερευνήτην
ἐὸν καὶ ἄπορον. 41
19. Ακοῦσαι οὐκ ἐπιστάμενοι οὐδ' εἰπεῖν. 42
20. Γοῦν κακίζων φαίνεται τήν γένεσιν, ἐπειδάν φῆ· «γενόμενοι
ζῶειν ἐθέλουσι μόρους τ' ἔχειν, μᾶλλον δὲ ἀναπαύεσθαι,
καὶ παῖδας καταλείπουσι μόρους γενέσθαι». 43
21. Θάνατός ἐστιν ὀκόσα ἐγερθέντες ὀρέομεν, ὀκόσα δὲ

εϋδοντες ὑπνος.	44
22. Χρυσὸν γὰρ οἱ διζήμενοι γῆν πολλὴν ὀρύσσουσι καὶ εὐρίσκουσιν ὀλίγον.	45
23. Δίκη δ' ὄνομα οὐκ ἂν ἴδεσαν, εἰ ταῦτα (τὰ ἀδικήματα) μὴ ἦν.	46
24. Ἀρηϊφάτους θεοὶ τιμῶσι καὶ ἄνθρωποι.	47
25. Μόροι γὰρ μέζονες μέζονας μοίρας λανχάνουσι.	48
26. Ἄνθρωπος ἐν εὐφρόνῃ φάος ἄπτεται ἑαυτῷ (ἀποθανῶν) ἀποσβεσθεὶς ὄψεις, ζῶν δὲ ἄπτεται τεθνεῶτος εϋδῶν, (ἀποσβεσθεὶς ὄψεις) ἐγρηγορῶς ἄπτεται εϋδοντος.	49
27. Ἀνθρώπους μένει ἀποθανόντας, ἄσσα οὐκ ἔλπονται οὐδὲ δοκέουσιν.	50
28. Ὅκεόντα γὰρ ὁ δοκιμώτατος γινώσκει φυλάσσει καὶ μέντοι καὶ Δίκη καταλάφεται ψευδῶν τέκτονας καὶ μάρτυρας.	51
29. Αἰρεῦνται γὰρ ἐν ἀντί ἀπάντων οἱ ἄριστοι, κλέος ἀνεῖναι θητῶν, οἱ δὲ πολλοὶ κεκόρηται ὄκωσπερ κτήνεα.	52
30. Κόσμον τόνδε, τὸν αὐτὸν ἀπάντων, οὔτε τις θεῶν οὔτε ἀνθρώπων ἐποίησεν, ἀλλ' ἦν αἰεὶ καὶ ἔστιν καὶ ἔσται πῦρ αἰεζῶν ἀπτόμενον μέτρα καὶ ἀποσβεννύμενον μέτρα.	53
31. Ὑπὸ τοῦ διοικούντος λόγου καὶ θεοῦ τὰ σύμπαντα ... τρέπονται.	54
32. Ἐν τὸ σοφὸν μῦνον λέγεσθαι οὐκ ἐθέλει καὶ ἐθέλει Ζηνὸς ὄνομα.	55
33. Νῶμος καὶ βουλή πείθεσθαι ἑνός.	56
34. Ἀξύνετοι ἀκούσαντες κωφοῖσιν εἰκόασι φάτις αὐτοῖσιν μαρτυρεῖ παρεόντας ἀπεῖναι.	57
35. Χρῆ εὖ μάλα πολλῶν ἱστορας φιλοσόφους ἄνδρας εἶναι «κατ' Ἡράκλειτον».	58
36. Ψυχῆσιν θάνατος ὕδωρ γενέσθαι, ὕδατι δὲ θάνατος γῆν γενέσθαι, ἐκ γῆς δὲ ὕδωρ γίνεται, ἐξ ὕδατος δὲ ψυχὴ.	59
37. SÍ modo credimus Ephesio Heracleto qui ait sues caeno, cohortales aves pulvere vel cinere lavari.	60
38. Δοκεῖ δὲ κατὰ τινὰς πρῶτος ἀστρολογῆσαι... μαρτυρεῖ δ' αὐτῷ καὶ Ἡράκλειτος καὶ Δημόκριτος.	61
39. Ἐν Προίην Βίας ἐγένετο ὁ Τευτάμεω, οὗ πλείων λόγος ἢ τῶν ἄλλων.	62

40. Πολυμαθὴν νόον οὐ διδάσκει· Ἡσίοδον γὰρ ἂν ἐδίδαξε
καὶ Πυθαγόρην αὐτίς τε Ξενοφάνεά τε καὶ Ἑκαταίον. 63
41. Εἶναι γὰρ ἐν τὸ σοφόν, ἐπίστασθαι γνώμην, ὅτεη
ἐκυβέρνησε πάντα διὰ πάντων. 64
42. Ὅμηρος ἄξιος ἐκ τῶν ἀγῶνων ἐκβάλλεσθαι καὶ ῥαπίζεσθαι
καὶ Ἀρχίλοχος ὁμοίως. 65
43. Ὑβριν χρῆ σβεννύναι μάλλον ἢ πυρκαϊήν. 66
44. Μάχεσθαι χρῆ τὸν δῆμον ὑπὲρ τοῦ νόμου ὅκωσπερ τείχεος. 67
45. Ψυχῆς πείρατα ἰὼν οὐκ ἂν ἐξεύροιο πᾶσαν
ἐπιπορευόμενος ὁδόν· οὕτω βαθὺν λόγον ἔχει. 68
46. Τῆν τε οἴησιν ἰερίην νοῦσον (ἔλεγε «καὶ τὴν ὄρασιν ψεύδεσθαι»). 69
47. Μὴ εἰκὴ περὶ τῶν μεγίστων συμβαλλώμεθα. 70
48. Τῶ οὖν τόξῳ ὄνομα βίος, ἔργον δὲ θάνατος. 71
49. Εἰς ἐμοὶ μύριοι, ἐὰν ἄριστος ᾦ. 72
50. Μὲν οὖν φησιν εἶναι τὸ πᾶν διαιετὸν ἀδιαίρετον,
γενητὸν ἀγένητον, θνητὸν ἀθάνατον, λόγον αἰῶνα,
πατέρα υἴον, θεὸν δίκαιον· «οὐκ ἐμοῦ, ἀλλὰ τοῦ λόγου
ἀκούσαντας ὁμολογεῖν σοφὸν ἐστὶν ἐν πάντα εἶναι»
ὁ Ἡράκλειτος φήσι. 73
51. Οὐ ξυνιασιν ὅκως διαφερόμενον ἐωυτῶ ὁμολογέει
παλίντονος ἀρμονίῃ ὅκωσπερ τόξου καὶ λύρης. 74
52. Αἰὼν παῖς ἐστὶ παίζων περσεύων· παιδὸς ἢ βασιληΐῃ. 75
53. Πόλεμος πάντων μὲν πατήρ ἐστι, πάντων δὲ βασιλεὺς,
καὶ τοὺς μὲν θεοὺς ἔδειξε τοὺς δὲ ἀνθρώπους, τοὺς μὲν
δούλους ἐποίησε τοὺς δὲ ἐλευθέρους. 76
54. Ἀρμονίῃ ἀφανῆς φανερῆς κρείττων. 77
55. Ὅσων ὄψις ἀκοῆ μάθησις, ταῦτα ἐγὼ προτιμέω. 78
56. Ἐξηπάτηνται, φησὶν, οἱ ἀνθρώποι πρὸς τὴν γνῶσιν
τῶν φανερῶν παραπλησίον Ὀμήρῳ, ὃς ἐγένετο
τῶν Ἑλλήνων σοφώτερος πάντων· ἐκείνόν τε γὰρ παῖδες
φθειρας κατακτείνοντες ἐξηπάτησαν εἰπόντες· ὅσα
εἶδομεν καὶ ἐλάβομεν, ταῦτα ἀπολείπομεν, ὅσα δὲ οὐτε
εἶδομεν οὐτ' ἐλάβομεν, ταῦτα φέρομεν. 79
57. Διδάσκαλος δὲ πλείστων Ἡσίοδος· τοῦτον ἐπίστανται
πλείστα εἶδέναι, ὅστις ἡμέρην καὶ εὐφρόνην οὐκ ἐγίνωσκεν

ἔστι γὰρ ἓν.	80
58. Καὶ ἀγαθὸν καὶ κακὸν (ἓν ἔστιν).	81
59. Γναφεῖω ὁδὸς εὐθειᾶ καὶ σκολιῆ (ἡ τοῦ ὄργανου τοῦ καλουμένου κοχλίου ἐν τῷ γναφεῖω περιστροφῇ εὐθειᾶ καὶ σκολιῆ· ἄνω γὰρ ὁμοῦ καὶ κύκλω περιέρεχεται) μία ἔστι, φησὶ, καὶ ἡ αὐτή.	82
60. Ὀδὸς ἄνω κάτω μία καὶ αὐτή.	83
61. Θάλασσα ὕδωρ καθαρώτατον καὶ μιαρώτατον, ἰχθύσι μὲν πότιμον καὶ σωτήριον, ἀνθρώποις δὲ ἄποτον καὶ ὀλέθριον.	84
62. Ἀθάνατοι θνητοί, θνητοὶ ἀθάνατοι. ζῶντες τὸν ἐκείνων θάνατον, τὸν δὲ ἐκείνων βίον τεθνεῶτες.	85
63. Ἐνθα δ' ἐόντι ἐπανίστασθαι καὶ φύλακας γίνεσθαι ἐγερετὶ ζώντων καὶ νεκρῶν.	86
64. Τὰ δὲ πάντα οἰακίζει Κεραυνός, τουτέστι κατευθύνει, κεραυνὸν τὸ πῦρ λέγων τὸ αἰώνιον λέγει δὲ καὶ φρόνιμον τοῦτο εἶναι τὸ πῦρ καὶ τῆς διοικήσεως τῶν ὄλων αἴτιον.	87
65. Καλεῖ δ' αὐτὸ (το πῦρ) χρησιμοσύνην καὶ κόρον· χρησιμοσύνη δὲ ἔστιν ἡ διακόσμησις κατ' αὐτὸν, ἡ δὲ ἐκπύρωσις.	88
66. Κόρος πάντα γὰρ, φησὶ, τὸ πῦρ ἐπελθὸν κρινεῖ καὶ καταλήψεται.	89
67. Ὁ θεὸς ἡμέρη εὐφρόνη, χειμῶν θέρος, πόλεμος εἰρήνη, κόρος λιμός. ἀλλοιοῦται δὲ ὅκωσπερ πῦρ, ὅποταν συμμιγῆ θυώμασιν, ὀνομάζεται καθ' ἡδονὴν ἐκάστου.	90
67α. Sic(ut) aranea, ait, stans in medio telae sentit, quam cito musca aliquem filum suum corrumpit itaque illuc celeriter currit quasi de fili persectione dolens, sic hominis anima aliqua parte corporis laesa illuc festine meat quasi impatiens laesionis corporis, cui firme et proportionaliter iuncta est.	91
68. Καὶ διὰ τοῦτο εἰκότως αὐτὰ (τα ἔθιμα τῆς λατρείας τῶν μυστηρίων) ἄκεα Ἡράκλειτος προσεῖπεν ὡς ἐξακεσόμενα τὰ δεινὰ καὶ τὰς ψυχὰς ἐξάντες ἀπεργαζόμενα τῶν ἐν τῇ γενέσει συμφορῶν.	92
69. Ἐφ' ἐνὸς ἂν ποτε γένοιτο... ἢ τινῶν ὀλίγων θυσίαι κεκαθαρμένων παντάπασιν ἀνθρώπων.	93

70. Παῖδες τὰ ἀθύρματα ἄνδρες γενόμενοι ἀπέρριψαν
(τὰ ἀνθρώπινα δοξάσματα.) 94
71. Μεμνήσθαι δε και τοῦ ἐπιλανθανομένου ἤ ἡ ὁδὸς ἄγει. 95
72. Ὡι μάλιστα διηνεκῶς ὀμιλοῦσι λόγῳ, τῷ τὰ ὅλα διοικοῦντι,
τούτῳ διαφέρονται, καὶ οἷς καθ' ἡμέρην ἐγκυροῦσι,
ταῦτα αὐτοῖς ξένα φαίνεται. 96
73. Οὐ δεῖ ὥσπερ καθεύδοντας ποιεῖν καὶ λέγειν· καὶ γὰρ
καὶ τότε δοκοῦμεν ποιεῖν καὶ λέγειν. 97
74. Οὐ δεῖ (ὡς) παιῶδας τοκεῶνων, τούτ' ἔστι κατὰ ψιλόν·
καθότι παρελήφαμεν. 98
75. Οὐς καθεύδοντας ἐργάτας εἶναι καὶ συνεργοὺς τῶν
ἐν τῷ κόσμῳ γινομένων. 99
76. Ζῆ πῦρ τὸν γῆς θάνατον καὶ ἀήρ ζῆ τὸν πυρὸς θάνατον,
ὔδωρ ζῆ τὸν ἀέρος θάνατον, γῆ τὸν ὕδατος. 100
77. Ὅθεν καὶ Ἡράκλειτον ψυχῆσι φάναί τέρψιν ἢ θάνατον
ύγρησι γενέσθαι· τέρψιν δὲ εἶναι αὐταῖς τὴν εἰς γένεσιν
πτῶσιν· ἀλλαχοῦ δὲ φάναί ζῆν ἡμᾶς τὸν ἐκείνων θάνατον
καὶ ζῆν ἐκείνας τὸν ἡμέτερον θάνατον. 101
78. Ἦθος γὰρ ἀνθρώπειον μὲν οὐκ ἔχει γνώμας, θεῖον δὲ ἔχει. 102
79. Ἀνὴρ νῆπιος ἤκουσε πρὸς δαίμονος ὄκωσπερ παῖς
πρὸς ἀνδρός. 103
80. Εἰδέναι δὲ χρῆ τὸν πόλεμον ἔόντα ξυνόν, καὶ δίκην ἔριν,
καὶ γινόμενα πάντα κατ' ἔριν καὶ χρεῶν. 104
81. Ἡράκλειτος εἶπε: Ὁ Πυθαγόρας κοπίδων ἐστὶν ἀρχηγός.
Ὁ Τίμαιος εἶπε: αὐτὸν τὸν Ἡράκλειτον εἶναι
τὸν ἀλαζονεύμενον. 105
82. Πιθήκων ὁ κάλλιστος αἰσχροὺς ἀνθρώπων γένει συμβάλλειν. 106
83. Ἀνθρώπων ὁ σοφώτατος πρὸς θεὸν πίθηκος φανεῖται
καὶ σοφία καὶ κάλλει καὶ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν. 107
84. Κάματός ἐστι τοῖς αὐτοῖς μοχθεῖν καὶ ἀρχεσθαι. 108
85. Θυμῷ μάχεσθαι χαλεπόν· ὅ τι γὰρ ἂν θέλη, ψυχῆς ὠνεῖται. 109
86. Ἀλλὰ τῶν μὲν θεῶν τὰ πολλὰ, καθ' Ἡράκλειτον,
ἀπιστὴ διαφυγγάνει μὴ γιγνώσκεσθαι. 110
87. Βλάξ ἀνθρώπος ἐπὶ παντὶ λόγῳ ἐπτοῆσθαι φιλεῖ. 111
88. Ταῦτό τ' ἐνὶ ζῶν καὶ τεθνηκὸς καὶ (τὸ) ἐγρηγορὸς καὶ καθεῦδον

καὶ νέον καὶ γηραιόν· τάδε γὰρ μεταπεσόντα ἐκεῖνά ἐστι κάκεῖνα πάλιν μεταπεσόντα ταῦτα.	112
89. Τοῖς ἐγρηγορόσιν ἓνα καὶ κοινὸν κόσμον εἶναι, τῶν δὲ κοιμωμένων ἕκαστον εἰς ἴδιον ἀποστρέφεσθαι.	113
90. Πυρὸς τε ἀνταμοιβὴ τὰ πάντα καὶ πῦρ ἀπάντων ὄκωσπερ χρυσοῦ χρήματα καὶ χρημάτων χρυσός.	114
91. Ποταμῶ γὰρ οὐκ ἔστιν ἐμβῆναι δις τῷ αὐτῶ.	115
92. Τὰ Σαπφικά μέλη κηλούντα καὶ καταθέλοντα τοὺς ἀκροομένους. Τὰ Σίβυλλα δὲ ἀγέλαστα καὶ ἀκαλλώπιστα καὶ ἀμύριστα φθεγγομένη.	116
93. Ὁ ἄναξ, οὗ τὸ μαντεῖόν ἐστι τὸ ἐν Δελφοῖς, οὔτε λέγει οὔτε κρύπτει ἀλλὰ σημαίνει.	117
94. Ἡλιος γὰρ οὐχ ὑπερβήσεται μέτρα· εἰ δὲ μή, Ἑρινύες μιν Δίκης ἐπίκουροι ἐξευρήσουσιν.	118
95. Κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον, ἢ ἐς το μέσον φέρειν ἢ ἀμαθίην γὰρ ἄμεινον κρύπτειν, ἔργον δὲ ἐν ἀνέσει καὶ παρ' οἶνον.	119
96. Νέκυες γὰρ κοπρίων ἐκβλητότεροι.	120
97. Κύνες γὰρ καταβαῦζουσιν ὧν ἂν μὴ γινώσκωσι.	121
98. Αἰ ψυχαὶ ὁσμῶνται καθ' Αἶδην.	122
99. Εἰ μὴ ἡλιος ἦν, ἔνεκα τῶν ἄλλων ἀστρῶν εὐφρόνη ἂν ἦν.	123
100. Περιόδους· ὧν ὁ ἡλιος ἐπιστάτης ὧν καὶ σκοπὸς ὀρίζειν καὶ βραβεύειν καὶ ἀναδεικνύναι καὶ ἀναφαίνειν μεταβολὰς καὶ ὥρας αἰ πάντα φέρουσι.	124
101. Ἐδιζησάμην ἐμειωτόν.	125
101α. Ὁφθαλμοὶ γὰρ τῶν ὠτων ἀκριβέστεροι μάρτυρες.	126
102. Τῷ μὲν θεῷ καλὰ πάντα καὶ ἀγαθὰ καὶ δίκαια, ἄνθρωποι δὲ ἅ μὲν ἄδικα ὑπειλήφασιν ἅ δὲ δίκαια.	127
103. Ξυλὸν γὰρ ἀρχὴ καὶ πέρας ἐπὶ κύκλου περιφερείας.	128
104. Τίς γὰρ αὐτῶν νόος ἢ φρήν; δῆμων αἰοιδοῖσι πείθονται καὶ διδασκάλῳ χρεῖωνται ὁμίλῳ οὐκ εἰδότες ὅτι «οἱ πολλοὶ κακοί, ὀλίγοι δὲ ἀγαθοί».	129
105. Ἡράκλειτος ἀστρολόγον φησὶ τὸν Ὅμηρον. «Μοίραρ δε ου τίνα φημι πεφυγμένον ἐμμεναι ανδρων».	130
106. Περί δ' ἡμερῶν ἀποφράδων εἴτε χρή τίθεσθαι τίνας εἴτε ὀρθῶς Ἡράκλειτος ἐπέπληξεν Ἡσίοδῳ τὰς μὲν ἀγαθὰς	

ποιουμένω, τὰς δὲ φαύλας, ὡς ἀγνοοῦντι φύσιν ἡμέρας ἀπάσης μίαν οὔσαν, ἐτέρνωθι διηπόρηται.	131
107. Κακοὶ μάρτυρες ἀνθρώποισιν ὀφθαλμοὶ καὶ ὤτα βαρβάρους ψυχὰς ἐχόντων.	132
108. Ὀκόσων λόγους ἤκουσα, (Πυθαγόρα, Ὀμηροῦ Ἡσίοδο, Ξενοφάνη, κ.λ.π.) οὐδεὶς ἀφικνεῖται ἐς τοῦτο, ὥστε γινώσκειν ὅτι σοφόν ἐστι πάντων κεχωρισμένον.	133
109. Κρύπτειν ἀμαθίην κρέσσον ἢ ἐς τὸ μέσον φέρειν.	134
110. Ἀνθρώποις γίνεσθαι ὀκόσα θέλουσιν οὐκ ἄμεινον.	135
111. Νοῦσος ὑγιεῖν ἐποίησεν ἡδὺ καὶ ἀγαθόν, λιμὸς κόρον, κάματος ἀνάπαυσιν.	136
112. Σωφρονεῖν ἀρετὴ μεγίστη, καὶ σοφίη ἀληθὴα λέγειν καὶ ποιεῖν κατὰ φύσιν ἐπαῖαντας.	137
113. Ξυνόν ἐστι πᾶσι τὸ φρονεῖν.	138
114. Ἐν νόμῳ λέγοντας ἰσχυρίζεσθαι χρὴ τῷ ξυνῶ πάντων, ὄκωσπερ νόμῳ πόλις, καὶ πολὺ ἰσχυροτέρως τρέφονται γὰρ πάντες οἱ ἀνθρώπειοι νόμοι ὑπὸ ἑνὸς τοῦ θεοῦ κρατεῖ γὰρ τοσοῦτον ὀκόσον ἐθέλει καὶ ἐξαρκεῖ πᾶσι καὶ περιγίνεται.	139
115. Ψυχῆς ἐστι λόγος ἑωυτὸν αὔξων.	140
116. Ἀνθρώποισι πᾶσι μέτεστι γινώσκειν ἑωυτοὺς καὶ σωφρονεῖν.	141
117. Ἀνὴρ ὀκόταν μεθυσθῆ, ἄγεται ὑπὸ παιδὸς ἀνήβου σφαλλό- μενος, οὐκ ἐπαῖων ὄκη βαίνει, ὑγρὴ τὴν ψυχὴν ἔχων.	142
118. Αὐγὴ ξηρὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη, (ἢ μάλλον): Αὐγὴ ψυχὴ σοφωτάτη καὶ ἀρίστη.	143
119. Ἦθος ἀνθρώπῳ δαίμων.	144
120. Ἡοῦς καὶ ἐσπέρας τέρματα ἢ ἄρκτος καὶ ἀντίον τῆς ἄρκτου οὖρος αἰθροῖου Διός.	145
121. Ἄξιον Ἐφεσίοις ἠβηδὸν ἀπάγξασθαι πᾶσι καὶ τοῖς ἀνήβοις τὴν πόλιν καταλιπεῖν, οἵτινες Ἐρμόδωρον ἄνδρα ἑωυτῶν ὀνήιστον ἐξέβαλον φάντες ἡμέων μηδὲ εἰς ὀνήιστος ἔστω, εἰ δὲ μή, ἄλλῃ τε καὶ μετ' ἄλλων.	146
122. Ἀγχιβασίην.	147
123. Φύσις κρύπτεσθαι φιλεῖ.	148

124. Ὡσπερ σάραμα εἰκὴ κεχυμένων ὁ κάλλιστος, φησὶν Ἡράκλειτος, ὁ κόσμος.	149
125α. Καὶ ὁ κυκεῶν δίσταται [μῆ] κινούμενος.	150
125β. Μὴ ἐπιλίποι ὑμᾶς πλοῦτος, «ἔφη.» Ἐφέσιοι, ἴν' ἐξελέγχοισθε πονηρευόμενοι.	151
126. Τὰ ψυχρὰ θέρεται, θερμὸν ψύχεται, ὕγρὸν αὐαίνεται, καρφαλέον νοτίζεται.	152
126α. Κατὰ λόγον δὲ ὥρέων συμβάλλεται ἑβδομάς κατὰ σελήνην, διαιρεῖται δὲ κατὰ τὰς ἄρκτους, ἀθανάτου μνήμης σημείω.	153
127. Ὁ Αὐτὸς πρὸς Αἰγυπτίους ἔφη· εἰ θεοὶ εἰσιν, ἵνα τὶ θρηνεῖτε αὐτούς; εἰ δὲ θρηνεῖτε αὐτούς, μηκέτι τούτους ἠγεῖσθε θεοῦς.	154
128. Ὅτι ὁ Ἡράκλειτος ὁρῶν τοὺς Ἕλληνας γέρα τοῖς δαίμοσιν πονέμοντας εἶπεν· δαιμόνων ἀγάλμασιν εὐχονται οὐκ ἀκούουσιν ὥσπερ ἀκούειν, οὐκ ἀποδιδούσιν, ὥσπερ οὐκ ἀπαιτοῖεν.	155
129. Πυθαγόρης Μνησάρχου ἱστορίην ἠσκησεν ἀνθρώπων μάλιστα πάντων καὶ ἐκλεξάμενος ταύτας τὰς συγγραφὰς ἐποίησατο ἑωυτοῦ σοφίην, πολυμαθίην, κακοτεχνίην.	156
130. Non convenit ridiculum esse ita, ut ridiculus ipse videaris, Heraclitus dixit.	157
131. Οἴησις προκοπῆς ἐγκοπήν.	158
132. Τιμαὶ θεοῦς καὶ ἀνθρώπους καταδουλοῦνται.	159
133. Ἄνθρωποι κακοὶ ἀληθινῶν ἀντίδικοι.	160
134. Ἡράκλειτος ἔλεγεν τὴν παιδείαν ἕτερον ἥλιον εἶναι τοῖς πεπαιδευμένοις.	161
135. Συντομωτάτην ὁδὸν ἔλεγεν εἰς εὐδοξίαν τὸ γενέσθαι ἀγαθόν.	162
136. Ἡρακλείτου· ψυχαὶ ἀρηίφατοι καθαρώτεροι ἢ ἐνὶ νοῦσοι.	163
137. Ἔστιν εἰμαρμένα πάντα.	164
138. Ποίην τίς βίοτιο ταμοὶ τριβον.	165
139. Ἐπειδὴ φασὶ τινές εἰς ἀρχὰς κείσθαι τὰ ἄστρα ...μέχρι οὐ ἐθέλει ὁ ποιήσας αὐτά.	166
140. Μὴ λάλει πρὸς ἡδονήν.	167
141. Τὰ πάντα ρεῖ καὶ οὐδέν μένει.	168

142. Απόντι μή μάχου.	169
143. Ἡδονήν, μέγιστον κακοῦ δέλεαρ.	170
144. Τὸ πρῶι εἶναι τὸ ξεκίνημα τῆς νύχτας.	171

*Τα αποφθέγματα του Ηράκλειτου
κατά κατηγορία
(σύμφωνα με τον αύξοντα αριθμό τους)*

Ο Λόγος και το Έν:

1, 2, 17, 18, 19.32, 33, 34, 45, 50, 67, 72, 78, 79, 86, 92, 93, 113, 114, 115,
116 (σύνολο 21 ρητά).

Ο Πόλεμος και η Ήρις:

53, 80, 125 (σύνολο 3 ρητά).

Η Αρμονία των Αντιθέτων:

8, 10, 48, 51, 54, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 77, 88, 106 (σύνολο 14 ρητά).

Το Γίγνεσθαι:

7, 12, 36, 49, 52, 76, 91, 99, 103, 126 (σύνολο 10 ρητά).

Το Πυρ:

9, 16, 30, 31, 84, 90 (σύνολο 6 ρητά).

Ο Άνθρωπος:

15, 21, 25, 26, 27, 63, 67α, 68, 75, 82, 83, 85, 89, 98, 119 (σύνολο 15
ρητά).

Η Φύση:

3, 6, , 94, 99, 100, 120, 123 (σύνολο 7 ρητά).

Αποσπάσματα για μια Ηθική:

4, 5, 9, 11, 13, 14, 20, 22, 23, 24, 28, 29, 35, 37, 38, 39, 40, , 41, 42, 43,
44, 46, 47, 49, 55, 56, 69, 70, 71, 73, 74, 81, 84β, 87, 95, 96, 97, 101, 102,
105, 104, 107, 108, 110, 111, 112, 117, 118, 121, 122, 124, 125α (σύνολο
53 ρητά).

Αποσπάσματα αμφίβολα ή απόκρυφα:

126α, 126β, 127, 128, 129, 131, 132, 133, 134, 135, 136, 137 (σύνολο 12 ρητά).

Αποσπάσματα αμφίβολα που δεν ανοικουν

σε συγκεκριμενη κατηγορια:

64, 65, 66, 109, 127, 130, 138, 139, 140, 141, 142, 143, 144 (σύνολο 13 ρητά).



